

GLAVNI IZVORI ZA POZNAVANJE PUČKOG USTANKA NA HVARU

(Prijevod)

Jakov Stipišić, Zagreb

S obzirom na poteškoće koje širem krugu čitatelja zadaju »Dnevnici« Marija Sanuda, pojavila se potreba da se izvaci iz njih donesu u hrvatskom prijevodu. Isto tako ni tzv. *Zbirka dokumenata koji se tiču čudotvornog križića iz hvarske katedrale* nije uvijek pisana sasvim razumljivo, a k tome nije niti objavljena u originalu, pa je stoga ovim prijevodom činimo pristupačnijom. Treći izvor kojeg prijevod ovdje donosimo jest u stvari samo jedan mali izvadak iz »Dnevnika« Michiela Marcantonija. U svakom slučaju od svih izvora za povijest pučkog ustanka na Hvaru najvažniji su Sanudovi »Dnevnici«. Ovdje ćemo, bez osobitih pretenzija, dati nekoliko najnužnijih informacija u vezi s ovim izvorima.

Marin Sanudo ima atribut Mlađi, i to zato što postoji jedan drugi pisac i političar istog imena i iste loze s pridjevkom Stariji, koji je rođen 1270. Marin Sanudo Mlađi potječe iz stare mletačke patricijske obitelji koja se ubrajala među tzv. stare obitelji. Ona se ugasila polovicom XIX stoljeća. Pisac ovih zapisa rođen je 22. lipnja 1466. U ranoj mladosti stekao je najveću moguću naobrazbu. Pokušao je pisati neku raspravicu o mitologiji već u 15. godini života. Stara obitelj Sanudo nakupila je tokom stoljeća veoma bogatu biblioteku, zbirku rukopisa, slika, geografskih karata, i tzv. portolana (pomorskih karata). Od njegovih djela treba svakako spomenuti *Putovanje po mletačkom kopnu 1483 (Itinerario di Marino Sanuto per la terraferma veneziana)*, zatim *Pohod Karla VIII na Italiju (La spedizione di Carlo VIII in Italia)*. U ovom posljednjem djelu Sanudo kroničarski iznosi događaje do kraja 1495, pa se zato »Dnevnici« (*Diarii*) koji počinju od 1. siječnja 1496. a završavaju krajem rujna 1533. smatraju nastavkom prvog djela. Za nas su, dakako, važni u prvom redu njegovi »Dnevnici«, a u ovom slučaju oni izvaci koji se odnose na hvarski ustanak. U ovom ogromnom djelu pisanom u 58 svezaka na 40.000 zbijeno pisanih strana Sanudo je zabilježio sve što se zbivalo na političko-diplomatskom, gospodarskom, kulturnom, vjerskom i znanstvenom polju. Kao član Velikog vijeća, zatim Vijeća umoljenih, Dodatka Vijeća desetorice imao je pravo da zaviri u sve moguće spise, pisma i izvještaje koji su stizali s raznih strana, a koji su mu mogli poslužiti u njegovu kroničarskom zapisivanju. Bilo je to vrijeme zaista izvanredno značajnih zbivanja. Dovoljno je napomenuti na politi-

čkom planu burno razdoblje francusko-španjolskih ratova, mletačkih sukoba s papom, prodor Turaka na obale Jadrana i nagli uspon turske moći, na vjerskom planu pojavu protestantizma s kojim je razbijeno vjersko jedinstvo Zapada, na znanstvenom i gospodarskom planu geografska otkrića i s njima u vezi skretanje putova svjetske trgovine, a na kulturnom planu pojavu i trijumf renesanse. To je vrijeme seljačkih i pučkih pobuna. Marin Sanudo nije samo promatrač, već i aktivni sudionik u političkom životu Venecije. On sjedi na sjednicama sad jednog sad drugog političkog tijela. On tamo raspravlja i daje prijedloge, kritizira pojedince. Bavio se radom koji mu nije donosio prihoda, pa je potkraj života bio prisiljen da proda dobar dio svoje bogate biblioteke. Tek 1531, kada je već bio potpuno osiromašio i iznemogao, Vijeće deseterice izglasalo mu je godišnju mirovinu od 150 dukata da bi mogao dovršiti svoje Dnevnik. Umro je 4. travnja 1536. Bio je uvjeren da nitko neće moći napisati dobru povijest njegova vremena ako ne posegne za njegovim Dnevnicima. To povjesničari mogu samo potvrditi.

Marin Sanudo je bio vrlo cijenjen u svoje vrijeme. Mletački povjesničar kardinal Pietro Bembo, koji je napisao *Dvanaest knjiga mletačke povijesti za razdoblje od 1487. do 1513.* crpi podatke iz Sanudova djela, pa i ono malo što navodi o hvarskom pučkom ustanku poznato mu je iz Sanudovih Dnevnika. Sanudovo je djelo već samo po sebi tematski nepovezano, ali s kronološkom stanovišta predstavlja potpunu cjelinu. Zbunjuje nas činjenica da on koji je bio tako naobražen piše relativno lošim jezikom i stilom. Toliko je u tom pogledu nemaran da čitaocima više puta stavlja u sumnju u pogledu smisla rečenice. Više puta se ponavlja. Nekada je štur i nepotpun. Čak neka imena, a posebno toponime donosi u iskrivljenom obliku, ako nije posrijedi pogrešno čitanje priređivača poznatog mletačkog izdanja u 58 svezaka (Venezia 1879—1903). Nama je Sanudo s obzirom na ono što se odnosi na našu povijest postao poznat još prije ovog monumentalnog izdanja zahvaljujući Ivanu Kukuljeviću koji je dao prepisati iz originala ono što se tiče hrvatske povijesti.¹ Ovdje se mora naglasiti da je Kukuljević ipak ponešto preskočio, različito donio i različito razvrstao neke tekstove. Moram ipak napomenuti da ni mletačko izdanje nije baš sasvim dobro. Uza sve to o istinitosti činjenica koje Sanudo donosi ne možemo sumnjati, zato je to prvorazredan izvor za razdoblje koje obuhvaćaju njegovi Dnevnik. Ostaje činjenica da taj izvor do danas nismo iskoristili.

Drugi izvor vezan za hvarski pučki ustanak pisan je talijanskim jezikom pod naslovom *Sommario delle carte attinenti alla miracolosa crocetta della chiesa cattedrale di Lesina*. Rukopis se nalazi u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu pod signaturom R 7196. Ima ukupno 26 stranica. Ovdje su prevedeni i oni dokumenti koji su pisani čitavo stoljeće prije događaja 1510—1514, ali su ipak usko s njima povezani, jer nam govore o sukobima pučana i plemića u mnogo starije

¹ I. Kukuljević, Odnosaji skupnovlade mletačke prema Južnim Slavenima priobćeni u izvadcima. Iz rukopisnih ljetopisih Marina Sanuda. Od godine 1496. do 1533. *Arhiv za povjestnicu jugoslavensku*, 1859, V, 1863, VI, 1865, VIII, 1875, XII.

F. Rački, Izvodi za jugoslavensku povijest iz dnevnika Marina ml. Sanuda za g. 1526—1533. *Starine* 1863, XV, 1884, XVI, 1889, XXI, 1891, XXIV, 1892, XXV, Rački je tekst donio prema mletačkom izdanju.

vrijeme. Tekst rukopisa uvodi nas u posebnu atmosferu punu dramatike u kojoj glavni inspirator pobune i »bič plemića« kanonik Matij Lukanić završava život u ludilu. Iz rukopisa se vidi da je to prijepis koji je 1761. učinio kancelar hvarskog biskupa Jakov Boglić. Ovdje treba napomenuti da se u Arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu nalaze još dva rukopisa istog sadržaja pod signaturom IV a 42.

Treći izvor, kako se vidi, jest jedan mali izvadak iz *Dnevnika* (Diarii) mletačkog kroničara Michiela Marcantonija. On je djelomično Sanudov suvremenik, a prema tome i suvremenik događaja u vezi s hvarskim pučkim ustankom. Michiel Marcantonio rođen je u Veneciji u listopadu 1484. a umro 9. svibnja 1522. Razumije se i on je patricij i član Senata, istaknuti humanist. Za nas su važni njegovi dnevnik (Diarii) koji su dobrim dijelom još neizdani. Rukopis se nalazi u poznatom Muzeju Correr u Veneciji. On je to djelo koncipirao kao predradnju za povijest Venecije, koju nije uspio napisati. Njegove bilješke o ustanku na Hvaru nisu suvremene, jer je Dnevnike počeo pisati tek 1520. Iako u ovo malo teksta ponavlja poznate stvari, ipak ima poneki podatak koje drugi izvori ne navode. Tako npr. ono o uspostavi sudske vlasti sa strane pučana.

Prijevodu svih ovih izvora bilo je potrebno dati pristupačan i razumljiv oblik. Cilj ovog obavljenog posla sastojao se u tome da se olakša proučavanje ovog najburnijeg razdoblja hvarske prošlosti.²

I

Vijesti u »Dnevnici« Marina Sanuda o pučkom prevratu na Hvaru

SVEZAK X

527—528. (7. VI 1510) S Brača je stiglo pismo kneza Nikole da Molina od 28. svibnja u kojem piše kako je došlo do toga da su se na otoku Hvaru podigli pučani protiv gospode i kako su u četvrtak u Starom Gradu neki Matij Ivanić, Jakov Blašković i Zvane Sorela te stanovnici Vrboske napali 6 mladih plemića i ranili ih tako da im prijete smrt, zatim kako su sutradan Vrbovljani sazvali sastanak i došli pred kuće plemića, koji su se zaključali u svojim kućama, a neki Matij Ivanić, zvan vojvoda Janko, prisilio plemiće da dođu k njima da potpišu neke točke ugovora prijeteći im da će ih spaliti zajedno s njihovim kućama. On je počinio mnoge okrutne stvari kao što se vidi u pismu. Bilo ih je više od 1000 naoružanih u Hvaru. Ušavši u sam grad nagovoriše puk da pođe s njima. Ukupno ih je bilo više od 2 000. Došli su pred kneževu palaču i iznijeli slijedeće prijedloge: da u Vijeće uđu plemići i pučani i da plemići budu podložni istim obvezama kao i pučani, zatim da neki svećenik Toma Grifico bude svakako ubijen, jer nekažnjeno drži neke beneficije svećenika Zvane iz sela Jelse, koji je tu bio zajedno s njim naoružan. To su im dali da potpišu, a onda su otišli prema kućama plemića pljačkajući ih i rušeći, paleći dokumente, ranjavajući plemiće koji su, da bi se spasili, bježali na otok

---

² Veći dio prvog i manji dio drugog izvora koji se ovdje objelodanjuju prethodno su također u prijevodu objelodanjeni kao šapirografirano izdanje Centra za zaštitu kulturne baštine Hvar, pod naslovom: Dva izvora za povijest pučkog ustanka na Hvaru 1510—1514 (preveo i priredio Jakov Stipišić), Hvar 1976.

Brač, čineći sve to kako običavaju činiti Turci. Prijetili su im čak i u prisutnosti samog kneza. Zatim su im zaprijetili ako se ne vrate u roku od 4 dana, da će biti prognani te neće moći više ondje stanovati. Tražili su da Vijeće deseterice kazni nekog Franju Grifica služeći se pritom mnogim riječima. Imaju čak naoružane lađe tako da nitko ne može doći da se potuži sinjoriji, pa zbog toga on šalje našoj sinjoriji svog kancelara i jednu naoružanu lađu Nikole Križanića itd. Oni na Braču raspravljaju što da se poduzme da se nešto slično ne bi proširilo po Dalmaciji itd.

Bijahu pozvani u Vijeće rečeni kancelar s nekim hvarskim plemićima kao i neki Nikola koji se nalazi ovdje zbog stvari puka već 3 mjeseca. Ovaj kancelar izložio je sve i pokazao neko pismo upravljeno njegovu knezu 28. svibnja, pisano u Bolu od Zvane Semitecola, sina Beneta. On obavještava da je stigao Catarin de Primo sa svojom lađom s nekim plemkinjama sa Hvara, ali ih oni nisu htjeli primiti, i navodi tome kao uzrok činjenicu da se oko otoka nalazi oko 30 naoružanih lađa koje stražare da ne bi Franjo Grifico otišao u Veneciju, jer su se zakleli da će mu oduzeti život, pa ga upozorava da ostane na Braču. Sinu gospodina Balzija, sinu Uliksa Mamića kao i naravnom sinu Petra Chinića odrezali su ruke i noge i bacili ih u more itd. kako to stoji u pismu.

On je za puk rekao da nije učinio takve stvari, a da su plemići htjeli poslati poslanike (s molbom) da se ukloni kaštelan i ostale stvari koje su na štetu sinjorije. Poslavši ih van (iz Vijeća) bilo je odlučeno da providur armade ode onamo. Kancelar je na to rekao da ga je našao u Rovinju, te da će on poći tamo. Isto tako reče da je iznad Šibenika vidio 12 malteških fusta itd. Bilo je riječi o tome da se pošalje Marko Loređan, izabrani advokat, da ide onamo i pokrene sudski postupak. Ja sam tako mislio. Danas smo primili pismo od providura armade pisano 6. svibnja iz Rovinja. Čulo se da ovaj ide s Falijerovom galijom, a za njim da će doći Emova. On će ići u Hvar i postupiti prema naredbi naše sinjorije.

529. Stiglo je pismo gospodina Jeronima Contarinija, providura armade, pisano na galiji u Rovinju 6. (lipnja). (On piše) kako ide s Falijerovom galijom, kako je čuo o pokretima na Hvaru i kako će u vezi s njima on voditi brigu. Emova galija ide za njim.

545. Pismo hvarskog kneza Antuna Lipomana pisano na Hvaru 27. (lipnja). Piše što su sve pučani poduzeli protiv plemića. Pobuna je ozbiljna stvar, ali niti plemići nisu nedužni.

546. Stiglo je pismo od gospodina Jeronima Contarinija, providura armade, pisano u luci Silbe blizu Zadra 7. (lipnja). Piše kako se sreo s maurskom galijom koja je bila zadržana u Zadru. Rečeno mu je da ono s ma'teškim fustama nije ništa istinito. On ide u Hvar da izvidi stvar, ali vrijeme mu nije povoljno.

623—625. Stiglo je pismo od gospodina Jeronima Contarinija, providura armade, pisano na galiji blizu Hvara dana 2. (srpnja). Piše kako je čuo da veliko mnoštvo naoružanih pučana dolazi u grad. On se iskrcao i otišao na lice mjesta. On ih je nastojao umiriti, ali, želeći znati uzrok pobuni, naredio je da mu dovedu dvojicu pobunjenika. Izdao je proglas da nitko ne smije nositi oružje i praviti nered. Proglas je razaslao (po otoku) i zaprijetio da će svaki (koji se ne pokori) pasti u nemilost sinjorije te da čemu biti porušena kuća i oduzeto pravo boravka u općini. Na taj je način sve umirio, pa je stoga otputovao na Krf.

Isto tako rečenog dana 11. (srpnja) u pismu pisanom blizu Korčule piše protiv pučana i traži smrtnu kaznu kao primjer drugima. Šalje jedno pismo slično onome koje je napisano o plemićima. Isto tako piše kako je izdao proglas i traži da u vezi s prošlim događajima ne bude primljena tužba ni jedne strane.

Pismo hvarskog kneza gospodina Antuna Lipomana od 10. lipnja. On optužuje pučane za ubojstvo plemića. Javlja da je stigao providur, ispitao stvar i izdao proglas upravljen jednoj strani.

624. *Sadržaj pisma g. Jeronima Contarinija, providura armade, danog u Hvaru a upravljenog g. Santu Trunu, njegovu zetu. Pismo je primljeno dana . . . lipnja 1510.*

Dano na galiji pred Hvarom 9. lipnja 1510. (Piše) kako je stigao jučer navečer u jedan sat noću u Hvar sa 4 galije, gdje mu je poslao odmah svog kancelara g. Antun Lipomano, hvarski knez, s ciljem da sasluša naredbe u vezi s događajima na Hvaru i da ga pita ima li kakve potrebe. Ovaj je vrativši se, podnio knezu izvještaj. Zatim je sutradan ujutro providur sišao na obalu. Rečeno mu je da su prije tri dana trojica plemića otišla na zabavu u Stari Grad. Ovi su nekim ženama tamošnjih stanovnika nanijeli neke sramotne stvari, pa je to dalo povoda da se podignu na oružje. Kada su se ovim hvarskim pučanima pridružili i seljaci izvana, sakupilo ih se oko 800 naoružanih. Govorili su da neće više dopustiti da ih plemići gaze i da se njihovi domovi na taj način sramote. Provalili su u grad i počinili mnoga nasilja. Među ostalim ulazili su u kuće plemića. Onima koji su im otvarali vrata nisu pravili nikakve neugodnosti, osim što su im oduzeli oružje, ali su rekli da će im ga vratiti. S onima koji su se pokušali suprotstaviti postupali su vrlo loše, tako da je jedan građanin bio ubijen u svojoj kući zajedno sa sestrom, i to zato što se htio braniti. Onu trojicu plemića koji su nanijeli sramotu onim ženama našli su u lađi nekoliko milja daleko odande. Dvojicu su ubili, a treći se s oružjem bacio u vođu i utopio. Učinili su mnoge nepodopštine koje mi vrijeme ne dopušta nabrajati. Na koncu pučani su s plemićima ipak uglavili mir odustavši od nanošenja nepravdi, ali pod pogodbom da obje strane potpišu neke točke ugovora koje su bile poslane mletačkoj sinjoriji preko zasebnih poslanika svake strane. Među ostalim, pučani su tražili da uđu u Vijeće, da biraju službenike i da sudjeluju u upravi. Kada bi to postigli, to bi dalo povoda sličnim zahtjevima pučana svih ostalih gradova Dalmacije, tj. od Albanije do Istre, što bi uzrokovalo mnoge razmirice i stoga će naša premudra sinjorija naći načina da na vrijeme umiri pučane i zavede red. O svemu ovome providur je iznio sinjoriji svoje mišljenje.

Pismo pisano na istom mjestu 24. dana. Piše kako se vratio na galiju s namjerom da otputuje, jer mu je knez saopćio da se sve smirilo, međutim, stigne mu vijest da iz Starog Grada i ostalih mjesta stiže u Hvar oko 2 000 naoružanih ljudi, sve samih pučana, pa je stoga odlučio da ostane čitav dan. Napokon oko 24. sata stigne oko 500 ljudi, pa kad su se sakupili na trgu naoružani, on je smijesta poslao k njima svog tajnika s proglasom da pod prijetnjom kazne od naše prejasne sinjorije odlože oružje. Oni se smijesta pokoriše. Sam providur sišao je na obalu i pošao k njima i uputio im nekoliko riječi koje su mu onaj čas pale na pamet nastojeći ih nagovoriti da se vrate svojim kućama. Proglas je sadržavao prijetnju strogih kazni ako se ne razidu. On se nada da se neće drugačije dogoditi. Sutra, prije nego otplovi, uputit će još jedan proglas sa zahtjevom da se više ne usude sakupljati radi pobune, jer bi to značilo utirati put neslozi.

Pismo dano na galiји pred Korčulom 11. (lipnja). (Piše) kako su mu potajno došli plemići Hvara i podnijeli mu jedan spis s imenima pučkih poglavica. Tada mu se činilo da ga nije zgodno poslati sinjoriji, ali sada je promijenio svoje mišljenje. On ističe da ima namjeru strogo kazniti tvrdoglavost pučana, i to zato da bi bila iskorištena svaka slična pomisao iz srдца ostalih pučana koji bi mogli pokušati da oružjem podjarne građane i plemiće i da terorom postignu ono što su ovi postigli. On se nada da će sinjorija sigurno poduzeti potrebne mjere. Posebno ističe i upozorava da je na galiју stigao velik broj hvarskih građana koji su pobjegli i stigli ovamo lađom punom žena koje su iskazivale svoju bol i plakale. Ponovno ističe teškoću slučaja. Providur se obratio lijepim riječima i rekao da će se sinjorija za sve pobrinuti. Isto tako javlja da je saznao kako je u Dubrovniku neki svećenik razglasio što se događa na Hvaru, pa je zbog toga bio progнан iz grada, pod prijetnjom velike kazne (ako bi se vratio).

645. *Pismo Jeronima Contarinija, providura armade dano iznad Korčule na galiји 11. dana.* (Piše) kako su neki plemići i žene izrazili želju da se vrate kući u Hvar, ali se boje pučana.

694. *Iz Raspora. Pismo gospodina Zvana Bolanija, kapetana Raspora i Pazinatika, pisano 24. lipnja . . .* Došli su Hvarani, odnosno izaslanici pučana i plemića zbog potvrde nekih točaka ugovora koji su zajednički sklopili. U ime mnogih plemića govorio je neki Marin Hektorović. Kapetan je naredio da plemići iznesu u svoje ime sve svoje pritužbe. Oni su se tužili kako su ih pučani zlostavljali, ranjavali, ubijali, bacali u more, pljačkali, kuće palili. U ime pučana govorio je zatim Matij. . . . i iznio uzroke zašto plemići ne mogu živjeti zajedno s niima. Puk je ogorčen. On je branio stvar s mnogo riječi optužujući da su silovali ne samo žene nego i djevojke itd. Tada su jedni i drugi bili otpušteni van. Mnogi članovi Kolegija pitali su se što da se poduzme, jer je stvar zauzela velike razmjere i vrlo je važna.

706. *Pismo gospodina Aleksandra Viara, trogirskog knezo pisano 28. svibnja.*

U stvari radi se o dva pisma. On piše o onome što se dogodilo na Hvaru između plemića i pučana. On veli da se to dogodilo zato što su plemići htjeli silovati i oskrvnuti jednu pučanku.

783. (15. VII 1510.) *Pismo iz Labina i Plomina od potestata gospodina Filipa Minija*

. . . Stigli su poslanici Hvara s pismom kneza u vezi s događajima na Hvaru.

817. (20. VII 1510.) Poslije ručka sastao se Kolegij vlade i Vijeća mudrih da bi se saslušali oni sa Hvara.

819. Bijahu saslušane pritužbe hvarskih plemića protiv pučana u vezi s događajima na Hvaru. Govorio je Marin Hektorović, plemić, a u ime puka odgovorio je Matij (Ivanić). Bilo im je savjetovano da pošalju svoje advokate ako hoće. Ja sam dao da se pročita moj prijedlog pisan mojom rukom da Vijeće umoljenih izabere providura koji će poći onamo i zavesti mir.

---

¹ Ivanić.

851. (11. VII 1510.) Bio je dan prijedlog mudrih pisan mojom rukom da u vezi s hvarskim slučajem pobune pučana protiv plemića Vijeće izabere providura i pošalje ga u Hvar s ovlastima sindika, koji tamo ima ostati i vratiti se tek poslije četiri mjeseca i da mu se dâ plaća od 40 dukata mjesečno kako to stoji u prijedlogu. Osim toga sam predložio da mu Vijeće odredi ovlaštenja. Protiv ovoga bilo je 12 glasova, dok su svi ostali bili za prijedlog, pa je i usvojen.

863. Za providura u Hvaru izabran je gospodin Zvane Navaier pokojnog g. Andrije, kapetan Raspora. Protiv je bilo 15 glasova.

SVEZAK XI

10. (VIII 1510.) *Korčula. Pismo kneza gospodina Lorenza Badoera.* Pisano je . . . dana² srpnja. Piše kako su stigli mnogi hvarski plemići sa svojim obiteljima zbog onoga što se dogodilo na Hvaru u vezi s pobunom pučana protiv plemića.

38. (4. VIII 1510.) Odlučeno je da se u Hvar pošalje providur.

85. (10. VIII 1510.) Čitavo Vijeće mudrih prihvatilo je moj prijedlog da se kao providur pošalje na Hvar Zvane Navaier, kojeg sam ja predložio. Ipak su neki članovi Vijeća mudrih htjeli da se ukinu tri točke ugovora između plemića i pučana. Na moj je prijedlog bilo prihvaćeno da se za sada samo suspendiraju. Međutim, vitez Andrija i doktor Lorenzo Orio bijahu za to da se ukinu, a ne da se suspendiraju.

316—317. Bilo je predloženo od mudrih članova vijeća da g. Zvane Navaier, izabrani providur, otputuje još ovog tjedna ravno u Hvar. Od naše sinjorije dobit će 80 dukata, a od hvarskih plemića 40 dukata. Bila su dva glasa protiv. Ja sam prijedlog pisao svojom rukom.

350. (15. IX 1510.) Gospodin Alvise Arimondo dolazeći s Kandije reče da je bio u Korčuli i da je tamo našao 30 hvarskih plemića koji su se tužili protiv hvarskih pučana. Zatim reče da je bio u Hvaru gdje je našao samo 4 ili 5 plemića. Kod njega su bili i pučani i pokazali mu proces protiv plemića. Kaže da je vidio jedan mali križ koji je prošle korizme učinio mnoga čudesa.

Zvane Navaier otplovio je danas u Hvar kao providur.

720. (II 1511.) Ovih su dana došli neki plemići i pučani iz Šibenika i izložili svoje međusobne svađe. To je vrlo važno, jer se puk Dalmacije podigao protiv plemića, pa se stoga treba za sve ovo pobrinuti.

SVEZAK XII

21. (2. III 1511.) Danas ujutro pročitano je pismo Zvana Navaiera koji je kao providur pošao u Hvar. On upozorava kako su za polazak (u Veneciju) pučki poglavice za troškove sabrali od naroda potrebnu svotu novca, dapače, da su nakrcali jednu lađu smokvama i soljenom ribom s namjerom da to daju kao dar navodeći ostale pojedinosti. Ovom je prigodom nastao žamor u Vijeću zbog toga što su pokušali smokvama i soljenom ribom utjecati na stvari Sinjorije. Dužd je naredio da se pozovu advokati da se provede istraga o ovome. On je istaknuo da se članovi Vijeća moraju držati zakona.

---

² Izostavljen je dan. Tako ponavlja više puta.

34. (7. III 1511.) Poslije zasjedanja vlada se povukla na saslušavanje trojice poslanika hvarskih pučana. Govorio je i Matij (Ivanić) i zahtijevao da se potvrde glave ugovora o miru s plemićima. Tome se suprotstaviše neki plemići. Isto tako saslušani su i poslanici Šibenika.

72. (21. III 1511.) Stigla su pisma zadarskog rektora, splitskog kneza Andrije Baxeja i šibenskog kneza Franje Mianija o smutnjama po Dalmaciji.

176. (13. V 1511.) Poslije ručka sastalo se Vijeće desetorice s Dodatkom u vezi s događajima u Dalmaciji, a posebno s ugovorom između hvarskih pučana i plemića.

408. (26. VIII 1511.) U Vijeću desetorice saslušani su hvarski plemići koji su tražili da im se omogući povratak radi berbe. Protiv njih je ustao Matij (Ivanić), pučki poslanik i vikao glasno protiv njih.

476. (8. IX 1511.) Ovih su se dana u Šibeniku, gdje se kao knez i kapetan nalazi Zvane Francesco Miani, zbila neka komešanja pučana protiv plemića, što je bilo popraćeno pljačkom, kako se to razabire iz pisma rečenog kneza.

493. (11. IX 1511.) Mudri su upozorili na nered u Dalmaciji, pa je bio podnesen prijedlog da Vijeće izabere providura za Dalmaciju s mjesečnom plaćom od 70 dukata i da povede sa sobom 7 konja. Isto tako s njim mora ići određen broj pješaka kako odredi Vijeće. Osim toga predlaže se da se svakom gradskom knezu u Dalmaciji stave na raspolaganje galije koje se nalaze tamo u raspredi.

504. (13. IX 1511.) Za providura izabran je mudri vitez Sebastian Giustinian.

SVEZAK XIV

215. (3. III 1512.) Bilježim. Ponovo je u Hvaru došlo do ispada pučana protiv plemića tako da su mnogi hvarski plemići došli Sinjoriji da se potuže. Što je s tim u vezi bilo odlučeno pisat ću kasnije. Gospodin vitez Sebastian Giustinian imenovan je za providura Dalmacije. On se još uvijek nalazi u Kopru. Zahtijevao je, ali bezuspješno, da mu se za troškove šalje mjesečno 80 dukata.

258. (27. V 1512.) Iz Hvara je stiglo pismo hvarskog kneza Antuna Lipošana u kojem javlja da su prestale svađe između pučana i plemića te da vlada potpun mir.

321. (12. VI 1512.) Za vojnog zapovjednika Hvara izabran je Giacomo di Marchexi iz Bergama. On zapovijeda plaćenicima kojih ima 25, a zadaća im je da umire pučane.

396. (19. VII 1512.) U dvorištu palače bila je smotra 100 pješaka koji idu u Hvar. Za zapovjednika je imenovan od Vijeća Giacomo iz Bergama. Plaćaju ih hvarski plemići kako to bude uređeno. Svrha ovoga je da bi se stišale svađe između plemića i pučana. Tamo idu galije. Naređeno je Jeronimu Capellu, zapovjedniku galije da krene u Zadar i da se stavi na raspolaganje Sebastianu Giustinianu, vitez u generalnom providuru Dalmacije koji će biti tamo.

569. (11. VIII 1512.) Dano je na znanje da je ovih dana gospodin Jeronim Capello, zapovjednik galije, odvezao gospodina Sebastiana Giustiniana, viteza, providura Dalmacije, u Hvar, koji je zatim dobio pismo od Sinjorije da ga odveze na Krk...

599—600. (18. VIII 1512.) Od gospodina Sebastiana Giustiniana, viteza, providura Dalmacije, stigla su dva pisma dana . . . mjeseca srpnja u Šibeniku. Piše kako je otišao onamo s dvije galije: Lionovom i Capellovom i iskrcao se i što je sve učinio protiv pučkih poglavica i drugih pobunjenika te kako im je vezao ruke otraga. Bilo ih je ukupno 14. Dvojicu će od njih dati objesiti, a ostale će kazniti onako kako ga Bog nadahne. Isto tako na široko opisuje operacije u Zadru i Dalmaciji. Iako su vrlo dobre, Sinjorija ga u svojim dopisima ipak nije nikada pohvalila. Sada kreće u Hvar s galijom kojom zapovijeda Jeronim Lion. . . 'Neka se piše u Dalmaciju da od 3 galije koje su ondje dvije od njih, tj. Lionova i Capellova, odu u Genovu. . . Isto tako neka Lionova ostane u Dalmaciji zbog tamošnjih potreba.

601. *Prijepis pisma Sebastiana Giustiniana, viteza i generalnog providura Dalmacije, pisanog u Šibeniku 3. kolovoza 1512. sinu Marinu.*

Nakon svog odlaska iz Zadra nisam ti ništa pisao jer sam bio spriječen važnim poslovima, a sada, da ti ne bi ostalo nepoznato što se važna dogodilo ovih dana, odlučio sam da ti pišem. Prije svog odlaska iz Zadra poslao sam u okovima dva buntovnika Vijeću desetorice dok sam dva druga protjerao iz cijele Dalmacije. Što se pak tiče dvojice poglavica bune koji se tamo nalaze pisao sam Vijeću desetorice da ih dâ zatvoriti. Nije mi poznato da li je to potvrdio i Senat. Ima onih koji me napadaju ili mi ne odobravaju postupke smatrajući krivo da je puk odan našem patricijatu, što se ja ne bih usudio ni tvrditi ni poricati. Međutim, zločini puka zahtijevaju takav postupak, jer s jedne strane on mrzi one koji bi htjeli da budu osvećene nepravde nanesene patricijatu, a s druge strane odbija da se pokori zakonima i mletačkim vlastima, a to jedno i drugo treba osuditi. Istina je, u pogledu na zadarski slučaj treba se čuditi što su se oni koje smo odavde tamo poslali predali bez ikakve upotrebe sile i prijetnje oružjem, već samo po našoj naredbi. Razgovarali smo s pukom i poticali ga da prihvati mir i sve što je s njim u vezi. Što god je pisano u Svetom pismu i što god su peripatetik Aristotel i Marko Ciceron mudro rekli o miru i slozi sve smo to mi naveli.³ Neki me mletački patriciji i plemići ovog grada poštuju i slave, svi svećenici i redovnice iskazuju mi počast kao ocu domovine i nema nikoga tko se ne bi s time slagao izuzev desetak građana zločinaca koji se, budući da su prezreni i siromašni, nadaju da će ugrabiti bogatstvo i vlast. Ono što rekosmo o zadarskoj ekspediciji treba smatrati neznatnim ako se usporedi s onim što smo učinili u Šibeniku. Iz Zadra smo otplovili 27. srpnja i stigli u Šibenik sutradan. Tamo smo naredili vojnicima da se odmah iskrcaju. Potajno smo dali zatvoriti gradska vrata koja gledaju prema kopnu kako ne bi oni koji odlaze izvan grada da obrađuju polja, — a koji inače stanuju u gradu, — na povratku pružili pučanima pomoć. Dali smo zatim da se čuvaju dvojica vrata na obali, iako je taj dio bio osiguran našim brodovima koji su bili usidreni nasuprot gradu. U susret nam izađe gradski knez uz počasnu pratnju građana. Dok smo ga riječima nastojali zadržati, naredili smo da se uhapsi jedan iz njegove pratnje i da se preda brodskoj straži s namjerom da, ako opazimo da je njegovo hapšenje uzбудilo puk, odu-

³ U mletačkom izdanju Sanudovih »Dnevnika« netočno je raspolovljena ova rečenica. Tamo stoji: . . . *quae peripateticus Aristoteles ac Marcus Cicero . . . tradiderunt. In medium attulimus nonnulli veneti patricii . . .* Očito je da se radi o jednoj rečenici.

stanemo od toga uz manju opasnost, i to kako zbog toga što smo se nalazili izvan zidina tako zbog toga što nas je štitila mornarska straža koja se nalazila sasvim blizu; a ukoliko se prestrašen puk ne usudi osloboditi uhapšenog građanina, da izvršimo svoju prvotnu nakanu. Naš lukavi plan imao je pun uspjeh, jer je hapšenje jednog građanina odmah zadalo puku golem strah. Krivci se dadoše u bijeg, a nedužni nam povlađivahu. Vojnici ulaze jedan za drugim naoružani u grad ostavivši stražu na gradskim vratima. Svi žure prema trgu. Odasvud bježe oni koji su svjesni svog zločina. Ne čuje se ni glasa ni daha. Obraćajući se građanima rekoše: »Čiji je ovaj grad?« Odgovoriše: »Svetog Marka!« Zaista uzvikivahu ime Marko pa i ja prije svih zazvah sv. Marka, a onda svi za mnom. Stupali smo gradom i pozdravljali grleći sve koji su nam izašli u susret. Muževi, žene, djeca na ulicama s povišenih mjesta i prozora uzvikuju ime Marko. Naredismo da zvone sva gradska zvona, da sviraju trube i udaraju bubnjevi, što je onim zločinačkim građanima ulijevalo strah. Pozdravljahu me žene i starci koji me nisu mogli slijediti pružajući ruke prema nebu, plačući i želeći reći: Evo, dolazi spasitelj grada! Da se ne bi buntovnim građanima pružila prilika za neko dogovaranje, potražili smo odmah kuće poglavica pučke bune i opkolili ih naoružanim ljudima. Pošto su ovi pobjegli, mi smo ušli u crkve u kojima su potražili utočište misleći da su tamo sigurni, ali su se prevarili, jer crkva nikada ne štiti one koji vrše veleizdaju. Naredili smo da se uhapsi začetnik svih zala Juraj Pakić⁴ koji se u gostinju gospođa trećeg reda prerušio u ženu, a jer je imao bradu, bojeći se da ne bude prepoznat, okrenuvši leđa hinio je kao da miješa mekinje s hranom za kokoši. Bio je prepoznat i uhapšen neki Mate koji se okaljao krvlju građana. Ovaj je našao skrovište u bratovštini sv. Trojice gdje su ga suci jedva pronašli. Jedne smo uhapsili na ulici, druge u kući, mnoge na krovovima. Neki pak bježeći iz grada, pošto su našli zatvorena vrata, strmoglaviše se s kula. Uhapšeni su bili odvedeni u okovima na lađe. Tada sazavši skupštinu upravih kako pučanima tako i plemićima nekoliko riječi uvjeravajući ih da nisam došao na zator grada i građana, već na spas i oslobođenje. Onima koji su dosada zbog prezira zakona i vlasti bili prisiljeni da žive pod tiranijom građana prostog roda ja sada vraćam slobodan grad. Slobodni su službenici kao i njihova djeca, žene i roditelji. Ja im se stavljam na raspolaganje za sve što žele, neka me smatraju oceom, bratom ili konzulom. Krivci će biti kažnjeni kaznom dostojnom njihova zločina, dok će ostali uživati nekadašnji mir i slobodu. Osim toga ako se netko želi potužiti na loš postupak vlasti, ja sam spreman na odgovaram. One pak koji bi se željeli osvetiti zbog nepravdi što su im ih naniželi plemići pozivljem da mi slobodno pristupe i potuže se uvjeravajući ih da ću oštro postupiti protiv svih koji su što drsko i okrutno počinili. Malo kasnije neki su podnijeli tužbe protiv plemića, pa smo dobrotivo saslušali svjedoke. Krivce smo pozvali na sud, a odsutne smo dali javno pozvati. Dva smo dana ispitivali svjedoke i krivce, i sve smo to završili velikim naporom u kratko vrijeme što sam jedva izdržao. U jedan sami dan oslobodismo i umirisimo pobunjeni grad i puk koji se zavadio s plemstvom tako da je potaknut od nekolicine, prezrevši zakone i vlast, uspostavio svoje zakone i svoju vlast, a plemiće protjerao u progonstvo, ugrabio njihova dobra i neke od njih ubio. Onaj tko bi u kraće vrijeme razboritije i bez ikakve pogibelji učinio bolju stvar osramotio bi tvog oca Justini-

⁴ Kukuljević čita »Pochich«.

ana o kojem jedni na veliko pričaju, dok se drugi ne usuđuju o njemu govoriti. Na odlasku smo se sastali s turskim poslanikom s kojim smo dugo razgovarali i tako stekli njegovu naklonost da se zakleo da će trajno čuvati moje prijateljstvo. Napokon smo stigli na otok Hvar. Što smo tamo radili i što smo nakanili učiniti nastojat ćemo te obavijestiti u slijedećem pismu. Zdravo!

U Hvaru, dana 3. kolovoza 1512.⁵

Sebastian Justinian, vitez providur

SVEZAK XV

12. (3. IX 1512.) Mudri su podnijeli prijedlog u vezi s nekim Sebastianom iz Hvara, koji je zbog svojih zasluga postao zapovjednik Kopra. Prijedlog je bio prihvaćen. Bilo je 13 glasova protiv i 98 za njega.

25—26 *Iz Poreča. Pismo od 4. rujna 1512. od Jerolima Capella, kapetana galije.*

Pisano na galiji. Piše kako je potražio u Hvaru providura Giustiniana te kako je s galijom kapetana galije Jeronima Bona otišao u jedno selo na otoku Hvaru koje se zove Ulacha.⁶ Po naredbi rečenog providura dao ga je opkoliti, ali su pučani pobjegli, jer su učinili teške stvari tako da su čak i spomenutog providura prisilili da se skloni u kaštel. Pučani i svi stanovnici razbjegoše se po otoku. On je pošao s dvije galije i 50 poljičkih lađa od kojih je svaka imala po 7 ljudi, a neke od njih i po 12 i k tome 8 pješaka. Ovi su počinili veliku štetu odnijevši 4000 do 5000 barila srdela i isto toliko barila skuša, zatim slanog mesa, sira, vina, ulja, platna i dosta smokava, toliko svega toga da bi se moglo opskrbiti do deset galija. Čitavo je selo bilo spaljeno. Ovo pismo piše na galiji 30. kolovoza.

130. (24. IX 1512.) Vidjeh pismo što ga je pisao gospodin Jeronim Capello, zapovjednik galije, dana 23. na galiji u Sv. Petru Limskom, a koje je stiglo danas. Piše kako je došao po naredbi Sinjorije da vidi ne bi li se sreo s vojvodom od Ferrare, i svi su brodovi došli da ga traže, ali ga nisu našli. Stigla je i Lionova galija s tim ciljem sa Hvara ...

131. Bilježim. Jučer je stiglo pismo iz Hvara od Sebastiana Giustiniana, providura Dalmacije. Piše kako su hvarski pučani našli na neke pješake i neke od njih ubili, što je donijelo mnogo nepravilika, kako se to vidi iz pisma. Ova-mo su stigla i dva poslanika hvarskih plemića.

U vezi s događajima na Hvaru vodila se velika rasprava. Napokon je bio prihvaćen prijedlog da se pozovu poglavice puka koji su izazvali nered, pa čitavu stvar treba predati Vijeću desetorice.

151—153. *Prijepis pisma viteza Sebastiana Giustiniana, generalnog providura Dalmacije, pisanog u Hvaru 26. kolovoza 1512.*

Nakon zadnjeg svojeg pisma od 26. tekućeg mjeseca došao sam do spoznaje da ovi otočani pripremaju zator plemića, pa ih stoga treba svakako smatrati pobunjenicima i neprijateljima naše prejasne Sinjorije. Oni, naime, rade protiv nje i neće nikako da se pomire sa svojim položajem. Ja imam namjeru

⁵ Nije jasno zašto se u naslovu veli da je pismo pisano u Šibeniku, a ovdje u Hvaru.

⁶ Tj. Vrboska.

nadoknaditi štetu što su je plemićima nanijeli rečeni otočani, osobito oni koji stanuju u Starom Gradu, Jelsi i Vrboskoj. Ovi nikome ne dopuštaju niti to da dođe svjedočiti niti da službenik vrši službu i naredbe, pa prijete čak da će oružanom rukom doći i sasjeći na komade plemiće koji su se vratili svojoj kući, pošto sam im ja dao jamstvo da nikoga neće ubiti koga ja štitim. Ne oklijevajući zbog javnih nepravdi, a bojeći se da stotina ne trpi zbog desetorice, uputio sam im preko svojih poslanika prijedlog da oni sami dođu u Veneciju, jamčeći im da im se ništa neće dogoditi. Međutim, oni su to stalno odbijali, jer su bili uvjereni da im ionako naša Sinjorija ništa ne može učiniti. Uvjerivši se da oni žele oružanom rukom doći do svog cilja ja sam naredio da se u spomenuta mjesta uputi proglas o tome da se nitko ne usudi ovamo doći niti s oružjem niti bez oružja, osim onih 40 koje je dan prije imenovao Zvane Navaier i onih koje sam ja imenovao. Međutim, u vrijeme tog proglasa dogodile su se mnoge sramotne stvari koje izruguju našu Sinjoriju, pa su čak podrugljivo »pokazivali smokve«. ⁷ Za ovakvu pobunu predviđa se kazna vješanjem, tj. ako bi se usudio doći netko tko nije u broju pozvanih. Ipak su 24. ovog mjeseca došli i izgledalo je kao da su nenaoružani, ali su svi imali oružje koje su nedaleko bili sakrili. Ja sam naredio da svi plemići budu dobro čuvani od pješaka. Postavio sam straže na vratima grada. Osobno sam pošao u grad, tj. na mjesto gdje se obično održava audijencija. Na kraju im je bilo rečeno da im se u ime pravde neće vezati ruke otraga. Oni se tada počеше ispričavati zbog pokolja, rušenja i pljačke ne niječući da su to učinili, ali su tvrdili da su to učinili svi smatrajući da njih štiti broj, a ne zakon, i pripisujući neke zločine plemićima. Ja sam na sve to odgovorio onako kako je to tražila situacija služeći se čas blagim, čas oštrim riječima. Međutim, oni su toliko vikali da sam i ja iznemogao i promukao podvečer napustio audijenciju uvjeren da se neće pokoriti mojim naredbama koje sam izdao u proglasu, te da se neće pokoriti našoj Sinjoriji. Vratih se u grad neobavljena posla. Kad su neki od njih htjeli ući u grad, to im nije bilo dopušteno, a neki kojima je to uspjelo, bijahu vraćeni natrag. Oni su tada pozvali na oružje. Ja sam brzo ugušio pobunu u gradu, koja se vani nije mogla tako brzo ugušiti zbog velikog broja onih koji su se latili skrivenog oružja. Sada se stvari na otoku približavaju svom kraju tako da se može reći da otokom gospodare 3 ili 4 poglavice, a ne naša Sinjorija. Pa ni onda kada se radi o pregovorima između plemića i pučana službenici naše Sinjorije ne nailaze na pokornost. Međutim, ja sam odlučio da još ove noći uz božju pomoć s ovom jednom jedinom galijom koja mi je preostala odem i da se s pješacima povučem na mjesto koje se zove Bol na otoku Braču, koje leži nasuprot onim trim mjestima kojima vladaju pobunjenici. Tamo sam bez ikakvih troškova Sinjorije dao sakupiti više od 400 izabranih Poljičana i 200 Bračana, te Zadrana i Šibenčana, njih ukupno preko 100, zatim 65 Trogirana. To su sve mladi ljudi s kojima ću poloviti sve one koji su na popisu, a koji slove kao očitii pobunjenici. Osim toga učinit ću sve moguće protiv onih koji bi htjeli spriječiti da naša Sinjorija ne uoči mogućnost da se slična urota ne proširi po cijeloj Dalmaciji. Naredio sam da se od splitskog kneza zatraže lađe za prijevoz spomenutih Poljičana, i to u najvećoj tajnosti. Međutim, to je došlo do ušiju nekim poglavicama puka koji je od njih potaknut zvao na oružje govoreći: »Meso! Meso! Sasjeći ćemo plemiće na komade!« To sam uči-

⁷ To je ono što se obično veli »pokazivati fige«.

nio zato da bih izbjegao da oni koji su bili upoznati s pripremom učine nešto protiv Hvarana. Kada uredim sve stvari ovog otoka — a smatram da ću to sve srediti tokom sutrašnjeg dana — ja ću otići u Split da bih dobio u ruke one poglavice. Kada ih dobijem, ja ću se odmah vratiti i nadoknaditi štetu nanesenu plemićima, jer inače ovdje vlada toliki teror da svi oni koji nešto znaju o urotnicima, odbijaju da kažu istinu i izbjegavaju da se podvrgnu ispitivanju. Meni je ipak pošlo za rukom da neke ispitam, pa je stoga potrebno da se vratim i dovršim što sam započeo. Da zaključim: našoj Sinjoriji ja mogu obećati slijedeće: ako ovi urotnici sutra ne pobjegnu, dobit ću ih u ruke žive ili mrtve. Kada bih morao i život izgubiti, ja sam odlučio da ovaj jadan i tužan kraj oslobodim od tolike more i da ga vratim nekadašnjoj pokornosti našoj Sinjoriji kao što je to učinjeno u Zadru i Šibeniku.

U Hvaru, dana 27. kolovoza 1512.

153—155. *Pismo g. Sebastiana Giustiniana, viteza, generalnog providura Dalmacije, dano u Hvaru drugog dana rujna 1512.*

U prethodnom sam te pismu obavijestio što namjeravam učiniti, pa budući da su stanovnici ovog otoka prezreli moju blagost, ustanovio sam da je potrebno da okuse strogost pravde. Stoga sam na otoku Batriasse, koji nazivaju Brač, sabrao 400 Poljičana, 200 Bračana i 100 Trogirana pod vodstvom Pavla Čipika, kamo sam otplovio galijom i odlučio napasti jedno selo u kojem se običavaju zadržavati začetnici pobune. Čim sam tamo stigao, sazvao sam stanovnike i izjavio im da ću ih smatrati neprijateljima ako mi ne predaju u okovima poglavice bune, a ako to učine, da im se ništa zla neće dogoditi; ako se pak ne budu htjeli pokoriti, da ću ih smatrati neprijateljima. Našima sam ipak naredio da se u svakom slučaju kane pljačke i paleži. Među popisanim bilo je nabrojeno svega četrdeset krivaca. Pošto sam stvorio plan o ovom kratkom pothvatu, dao sam svima mogućnost da se nahrane da bismo nakon ručka mogli krenuti u selo Vrbosku. Malo kasnije dao sam naredbu da svatko uđe u svoju lađu. Ja sam se posljednji ukrcao, a tada smo odjedrili. Slijedilo nas je gotovo sedamdeset manjih lađa punim jedrima uz povoljan vjetar. Čim se pojavilo na vidiku selo koje je bilo naš cilj te pošto smo brodovima pristali uz obalu, počele silaziti na obalu Poljičani koji stadoše provaljivati u kuće ne držeći se nikakva reda i stege. Upadaju u kuće koje su bile otvorene, a u one koje su bile zatvorene, ulaze na bilo koji način ne našavši ni jednog stanovnika, jer su se s obiteljima i svojim imetkom povukli na vrh planine. Njihova su dobra bila razgrabljena. Od začetnika bune bio je ubijen samo jedan. Slijedeći njihov primjer mornari trimere željni pljačke skočiše u more itd. Jedni su odnosili barile srdela, drugi bačve vina, a mnogi posude s uljem. Ja teško podnoseći zanemarenu stegu i zloupotrebu moje naredbe uzevši batinu skoćih na krmu broda prijeteći jednima i udarajući druge, trčeći za njima priječio sam pokušaje pljačke. S Poljičanima i mornarima malo sam uspio, jer je kod njih bila jača želja za pljačkom negoli strah od kazne, pa nisu prestali dok nisu opljačkali svu imovinu stanovništva, makar da se radilo o dobrima vrlo neznatnim i male vrijednosti. Sve su opljačkali i nisu se skanjivali da opljačkaju čak i crkvu. Mornari su odnijeli i škrinju u koju je bilo spremljeno crkveno posuđe i ruho. Vidjevši to raspaljen srdžbom zbog nepoštovanja vjere batinom sam ih napadao i uspio da se spasi škrinja sa svetim priborom. Ponio

sam je na lađu i predao biskupu ovog grada, kada sam ovamo stigao. Naši se zatim pjevajući ukrcaše u brodove. Gle! Diže se gusti oblak dima. Gle! Plamti vatra i požar kao da gori cijelo selo. To me je vrlo potreslo i raspalilo osobito zato što sam vidio da se suprotno mojoj naredbi podmeće vatra, i to ne samo u kuće poglavica bune, već i nekih siromaha. Ničim se to nije moglo spasiti i spriječiti požar. Izgorjelo je četrnaest kuća koje su djelomice bile slične gradskim kućama. Zbog toga sam odlučio da krenem u Stari Grad i Jelsu, ali sam zatim promijenio odluku sve dok Poljičane ne vratim natrag u njihovu domaju tamo gdje je sada grad Omiš. Ja sam međutim otplovio u Split gdje su dan prije nastale nove bune. Najprije sam sa splitskim knezom pošao u crkvu, a zatim smo pošli u gradsku upravu gdje smo saznali za uzrok bune. Uhvativši četvoricu buntovnika, koji su inače bili poznati začetnici te pobune, bacili smo ih u tamnicu. Oko devetnaestog sata istog dana natašte otplovih noću u Stari Grad, veoma poznato hvarsko selo, kamo smo stigli u zoru umorni od jake oluje. Sazvavši stanovnike održao sam im nekoliko prigodnih riječi o ratu i miru, a zatim uzevši oba ruba svoje odjeće rekoh im: Nudim vam najprije mir, a onda rat. Uzmite što vam se više sviđa! Svi povikaše: Mir! prestrašeni zbog spomenutog požara. Ja vama, rekoh, donosim mir, ako prihvatite uvjete koje vam nudim: da potpuno poštujete mletački senat, da se pokoravate vlastima, da odložite oružje koje ste uzeli protiv plemića i da ga više nikad ne uzmete osim protiv onih koji vas huckaju. Ja hoću da začetnike i poglavice građanskog razdora progonite mržnjom i oružjem. Oni koji prihvaćaju ove uvjete neka glasno to potvrde! Svi povikaše: Svi prihvaćamo uvjete! Tada siđoh s broda. Zagrljajem sam ih poticao da čuvaju mir. Nakon toga bili su poslani glasnici u selo pučana da sazovu stanovnike na svečano sklapanje mira. Odredili smo da to bude u nedjelju. Tom će prigodom svi pod zakletvom primiti i odobriti uvjete u kojima smo prije govorili. Eto, to je sve što smo do sada učinili s namjerom da najkasnije do osmog dana dokončamo ono što se ne bih usudio odgađati, jer me senat brojnim pismima potiče da požurim svoj povratak u domovinu. Eto, toliko za sada. Zdravo!

Dano drugog dana rujna 1512.

155. *Sažetak nekih pisama g. Sebastiana Giustiniana, generalnog providura Dalmacije, pisanih našoj Sinjoriji*

Piše da je primio odgovor jednog od glavnih poglavica ove pučke pobune, tj. Zvana Zovinića, začetnika svih zala, u kojem veli da će on i drugi poglavice urota doći u Veneciju da izraze svoju pokornost ako im se jamči sloboda odlaska i povratka (salvum conductum) i ako, neće biti osuđeni na tamnicu. Međutim oni u to ne vjeruju, pa traže da takvu izjavu potvrdi Vijeće desetoriće. Providur predlaže da se tako postupi, jer bi se tako spasio ovaj otok i ugušila svaka pobuna. To treba učiniti što prije. On će međutim ići za tim da se nadoknadi šteta što su je pučani nanijeli plemićima i da se urede ostale stvari kojih ima mnogo. Sada drži kod sebe tri kancelara koji su svi iz ovih krajeva i to se pokazalo vrlo pogodnim za Dalmaciju, jer odasvud stižu razni poslanici i on nastoji sve saslušati i rješavati izvanredne parnice, ali se ne mijša u civilne. Sve to koristi da se zaštiti rečena pokrajina. Od velike je koristi to što je sakupio Poljičane, to više što taj pothvat nije ništa stajao, a ovi su ipak onom puku ulili strah.

156. 5. rujna 1512. Već je pisao o tome kako su se trebali sastati pučani i plemići radi sklapanja mira. Međutim, sada javlja da su došli otočani u velikom broju sa svojim poglavicama s traženom garancijom i onog jutra nakon svečanog zaziva Duha Svetoga biskup im je uputio na slavenskom jeziku nekoliko riječi potičući ih na mir, a zatim je i sam providur rekao ono što je smatrao potrebnim, pa je bio zaključen opći mir uz toliko odobravanje i zadovoljstvo da su mnogi prolili suze radosnice. Ali pitanje nadoknade štete bilo je u stanju pokolebati taj mir. Dvojica su poglavica htjela doći pred našu Sinjoriju obećavajući da će dovesti i druge, ali uz uvjet da im se dâ garancija da im se neće ništa dogoditi, i to ni njima ni njihovim dobrima, te da neće biti bačeni u tamnicu i za to traže potvrdu Vijeća desetorice. Stoga providur moli Sinjoriju da tu potvrdu pošalje što prije. Danas je otpustio dvije trećine vojnika i s njim su ostali samo oni koji ga hoće slijediti živa ili mrtva makar i bez plaće.

Rečenog mjeseca dana 8. Javlja kako se miru obradovala cijela Dalmacija, jer se svima činilo da o ovom otoku ovisi mir ili nemir svih ostalih krajeva. Očekuje traženi *salvum conductum*. Makar nema u vlasti neke začetnike bune, on predlaže trojicu koji će s tom garancijom doći u Veneciju. Na drugi način on ne može doći do njih. Ako ova trojica dođu, cijeli će otok biti pacificiran. Ove nije moguće silom dobiti, jer imaju više načina kako da izbjegnu: to su more i nepristupačna brda. Oni imaju tajne straže danju i noću i odmah su obaviješteni o svemu što se sprema, pa čim saznaju za najmanji pokret, odmah se osiguravaju na ova dva načina. Ako bi ih netko silom htio uhvatiti, morao bi razoriti cijeli otok. Piše da je primio pismo od vlade kojim od njega traži da se vrati u Veneciju, ali ako bi se vratio nedovršenog posla ostavljajući neke od ovih poglavica, začetnike svakog zla, koji su u stanju da ponovo potaknu ove otočane na pobunu, moglo bi se dogoditi da se poremeti postignuti mir, koji je plod njegova truda. Sam Bog zna i cijeni operacije koje je on vodio, a mnogi to ne znaju. Piše da on stoga ostaje i očekuje odgovor Sinjorije. On će zadržati Lionovu galiju, jer ako bi je otpustio, to bi dalo povoda glasi-nama kako je on otpušten od dužnosti dekretom senata. To je prvi ubacio zadarski knez Lorenzo Correr. Tuži se kako nisu shvaćeni njegovi pothvati, i to zato što ima onih koji mu nisu skloni, pa zazivlje Boga za svjedoka tvrdeći da nema živog čovjeka koji bi služio s više ljubavi i s više povjerenja od njega. Njemu je dovoljno da to Bog zna, kada već drugi to ne znaju. To je uzrok što je njegovo pismo puno gorčine i ističe da njegove operacije trebaju uzdizati do zvijezda, jer su urodile velikim plodom, pa mu sada neki zavidaaju i potcjenjuju ih itd.

186. Ovih dana (tj. oko 20. kolovoza) stigli su mnogi hvarski pučani među kojima i neki Zorzi de . . . i još jedan. Ovi su pošli k sinjoriji tužeći se mnogo na Sebastiana Giustiniana, providura Dalmacije, zbog postupaka protiv njih. Bilo ih je oko 30. Dužd im se narugao rekavši im neka se vrate kući, a da ostanu samo dvojica od njih, jer je upravo stigao providur, koji će biti otpušten od svoje dužnosti. On će sada saznati punu istinu i učinit će sve da se ispuni pravda.

220. *Sažetak dvaju pisama g. Sebastiana Giustiniana, generalnog providura Dalmacije, pisanih našoj sinjoriji 20. rujna 1512. g. primljenih dana . . . u listopadu.*

Piše kako s nestrpljenjem očekuje *salvum conductum* koji ima izdati Vijeće desetorice, a koji je toliko puta tražio da bi mogao učvrstiti mir na ovom

otoku i da bi se mogao riješiti tjeskoba u kojima se nalazi. Piše kako je dio onih poglavica pučke bune želio doći u Veneciju s traženom garancijom, dok drugi ostaju u svojoj tvrdoglavosti i ne prestaju danju i noću nagovarati one druge, koji su dobro raspoloženi, da se okane svojih namjera. Ovi gospodare otokom i ne dopuštaju plemićima berbu. Da bi se tome suprotstavio, otišao je u jedno selo koje se zove Jelsa, gdje je preko jednog svog uhode čuo da su se vratili rečeni poglavice. Stigavši tamo iskrcao se zajedno s vojnicima i strijelcima na mjesto gdje su se bili sabrali rečeni poglavice stojeći na udaljenosti od njih toliko koliko iznosi dužina trga sv. Marka. Začas su ih imali u rukama i ubili neke od poglavica, ne zna koliko, a poginulo je i 6 njegovih plaćenika. Rečeni se poglavice bijahu skupili s čitavog otoka, njih na broju oko 200. Bili su to sve mladi ljudi, što njemu nije bilo poznato. Njegovi su se ipak morali povući bez gubitaka, iako su bili vrlo odvažni ljudi. Kune se Bogom: da je ostao još samo toliko koliko je potrebno da se izmoli jedan očenaš, bio bi sasječen zajedno s kapetanom Jeronimom Lionom. Bilo bi potrebno poglavice odande izgnati, jer se radi o očitim pobunjenicima koji misle zavladata cijelim otokom na taj način što bi prije pobili sve plemiće. Takav strah vlada da se nitko, bilo od plemića ili od pučana, ne usuđuje suprotstaviti njihovoj volji, pa stoga stanovnici ostale Dalmacije ne očekuju dobar završetak događaja na Hvaru. Piše da će neke dovesti sa sobom, dok će one koji budu tvrdoglavi osuditi na progonstvo. Za njihove glave raspisao je ucjenu koju će platiti iz njihovih dobara. Osim toga poduzeo je neke druge mjere, ali ne namjerava razoriti ili uništiti sela koja im pružaju zaklon, jer zna da se to ne bi svidjelo Sinjoriji. Ipak smatra da bi bilo bolje zavladata otokom makar i pod cijenu rušenja, negoli da drugi njime zvladaju. Glavni kolovođa je Matij Ivanić, koji se usudio pred nekima reći takve drskosti kao što je ona da je otomanska kuća imala manji početak od njega i da će naša Sinjorija imati milost da mu dâ društveni položaj kao knezu Ivanišu.^{7a}

Dano na galijsi 20. rujna 1512.

221. *Od istoga. Pisano na galijsi kod Bola na otoku Braču dana 20. rujna u 6 sati noću.*

Piše kako je gospodin Jeronim Lion, kapetan galijske, dobio pismo i spremio se za odlazak, a da nije onamo ni spustio skalnu na obalu, pa će rečena galijska već ujutro otploviti prema Hvaru. Providur će čekati na Hvaru *salvum conductum*. Tamo ostaje samo sa 25 pješaka, koje sada plaćaju neki hvarski plemići. Htio je da ova galijska otplovi u Šibenik da bi se tamo nadoknadile štete plemićima, što bi trebalo učiniti u roku od 5 dana. Traži da se piše u Krk neka se pošalje jedna velika galijska da ga uzme da bi se siguran mogao vratiti u domovinu, jer u manjim lađama ne bi bio siguran od onoga Matija Ivanića koji ima mnogo brodova kojima napada susjedne otoke i svoje neprijatelje. Upravo su mu danas oteli jedan njegov brigantin s jednim poglavicom. Međutim, njemu ostaju drugi brodovi kojima može napadati.

Ne želi primiti obvezu da ide u Bar, i to stoga što nema vojnika i jer je ostao bez galijske.

221. *Uzvišeni i slavni gospodaru!*

Pošto sam čuo da sam opozvan od prejasne Sinjorije zbog toga što sam dao spaliti 10 kuća u selu Vrboskoj, zbog čega sam bio oštro napadnut, vrlo

^{7a} Radi se o poljičkom knezu Ivanišu o kojem Sanudo daje mnogo podataka.

mi je žao što me se uzelo na nišan. Tome je kriv g. Bartolomej Con'tarini, brat zadarskog kneza, mog neprijatelja, kako to dobro zna Vaša uzvišenost. Morate znati da mi se to ne smije uzeti u grijeh, već da se radi o vrlo pohvalnoj stvari. To bih vam htio dati na znanje. Kada sam došao ovamo, ja sam o svim događajima razgovarao s narodom i otočanima s toliko umiljatosti i blagosti kako se samo poželjeti može. Međutim ovi pučani, ogrezli u krvi, bili su sve više bezobrazni, pa su do tri puta dolazili — a bilo ih je više od tisuću — da protestiraju, jer neće da žive s plemićima na ovom otoku i hoće ga napustiti. To je bilo protiv svih mojih naredbi i proglosa. Zaprijetio sam im kaznom koja se primjenjuje u slučaju pobune, ako se budu skupljali i dolazili naoružani. Više su puta prezreli moje zapovijedi. Ako bi se slučajno nešto dogodilo protiv pučana, već bi drugi dan došli prijeteći naoružani u velikom broju. Na taj smo način svaki dan doživljavali iznenađenja na koja su ih poticala ona trojica poglavica koji žive u selima gdje su imali mnogo pristaša, a i od one trojice koji žive u gradu primali su savjete. Videći da ne vrijede nikakva upozorenja niti prijetnje niti proglosi, ja sam se odlučio za ono što mi je moja Sinjorija trebala narediti. Sabravši 800 ljudi — Dalmatinaca i Poljičana — odoh u selo koje se zove Vrboska, koje ima oko 90 kuća, sve od suhozida osim dvije, gdje su se bili povukli rečeni poglavice s mnoštvom svojih pristaša, s nakanom da ih dobijem milom ili silom. Ustanovio sam da su poglavice upozorili svoje ljude, pa su pobjegli iz sela odijevši sa sobom u brda svoje stvari. Poljičani, zaista vrlo gramžljiva čeljad, uza svu moju zabranu da se nitko ne smije iskrcati bez moje dozvole, niti pljačkati niti paliti, iskrcase se i počеше pljačkati po kućama barile srdela i smokve. Za njima su pošli galijoti. Ja sam sišao na obalu suprotstavljajući se pljački koliko sam mogao služeći se riječima i batinama tako da sam bio toliko umoran da više nisam izdržao. Vratio sam ih silom sve na lađe, a i ja sam se vratio na galiju. Ostalo je svega 4 ili 6 hvarskih plemića koji su od poglavica pretrpjeli mnogo uvreda. Najprije su podmetnuli vatru u kući nekih koji su se zvali Blašković i u kuću Matija Ivanića, koji se mogu smatrati ne samo poglavcima i začetnicima ovih nereda već i pravim pobunjenicima. U tim kućama nije ostalo ništa osim praznih bačava. Podmetnuli su vatru u 6 kuća od suhozida koje su sve pripadale pratiočima one dvojice, osim jedne nekog svećenika koja se po mom mišljenju zapalila jer je stajala blizu drugih. Moja je zasluga što je od 90 kuća ukupno izgorjelo samo 10. Ja sam to izričito zabranio. Palikuće sam javno napao i osudio na nadoknadu štete i progonstvo. Neka sada Vaša uzvišenost, kojoj pišem punu istinu, sudi da li zaslužujem pohvalu ili prijekor, najprije što sam pošao da uhvatim one buntovnike, koji zaslužuju kaznu predviđenu za buntovnike, i što sam zatim pošao s većim brojem ljudi znajući da i oni imaju mnoštvo uza se, koje treba nadjačati da bih ih uhvatio. S obzirom na ove dvije činjenice smatram da zaslužujem pohvalu, jer sam pokazao da se znam domoći potrebnih sredstava i da u opasnosti znam biti srčan. Ako se dogodilo da su opljačkane i spaljene rečene kuće, zar je to moja pogreška? — jer ja sam naredio protivno tome još prije nego smo onamo krenuli — što sam to nastojao spriječiti vlastitim naporom i što sam palikuće osudio? Što se tiče opljačkanih stvari, kunem se — vidio svoju djecu raščetvorenu pred svojim očima! — da nisam za sebe uzeo ni toliko koliko vrijedi jedna srdela. Tko me, dakle, uzvišeni gospodaru, može s pravom optužiti? Zar ne zaslužujem pohvalu što sam htio pokoriti po-

bunjenike i što sam bez troškova naše Sinjorije našao načina da saberem vojsku da bih ukrotio pobunjene pučane koji i ne pomišljaju da ih je moguće držati na uzdi drugačije negoli mletačkom silom i troškom Sinjorije? O kome je ovisio mir među svima ako ne o onim poglavcima koji ga zajedno sa svojim pristašama, kojih ima oko 150, stalno odbijaju, a koji prije mene nitko nije uspio postići? Istina je, poglavice koji nisu prihvatili mir, činili su i kasnije nereda i neki su pod njihovim pritiskom pljačkali vinograde plemića ne dopuštajući im berbu, tukući i ranjavajući njihove težake i silom sramoteći njihove služavke tako da su ovi siromašni plemići izgubili već treći po redu godišnji prihod grožđa. Što sam drugo mogao nego ići za tim da ih uhvatim u ruke? Pošto sam ih otkrio onog dana i saznao da ih se oko 40 sabralo u selu koje se zove Jelsa, ne žaleći truda i opasnosti ja sam pošao s galijom i 30 pješaka da ih uhvatim, a nisam se sramotno skrio, već sam se iskrcao s vojnicima i strijelcima i naredio da navale na mjesto gdje se bilo sakrilo oko 300 ljudi i ne znajući da ih toliko ima. Uхватili su neke i ubili, ne znam koliko njih na broju. Ranjen je bio i glavni poglavica Ivanić, a od mojih poginulo je 6 plaćenika. Videći da se moji u neredu povlače, tek tada sam i ja krenuo i u vremenu koliko traje očenaš bio bih sasječen na komade i ja i kapetan galije. Zato ja nisam htio ni paliti ni pljačkati da ne bi izgledalo da sam onamo došao iz žudnje za osvetom mača. Otišao sam s prijetnjom da ću se vratiti s velikom silom što je zadalo mnogo straha pobunjenicima tako da su sada došli pred noge naše Sinjorije da bi izbjegli kazni koju su zaslužili. Među onima koji su došli tamo ima i takvih za kojima je izdana potjernica i koje sam već ja osudio. To se odnosi na njihovu braću i na njihovu djecu. Ne mogu zamisliti da me za to netko može optuživati. To sam učinio svjesno da sačuvam čast naše Sinjorije i da ne dopustim da pljačkaju i zlostavljaju plemiće, pa sam kako prije tako i sada pokazao da se ne bojim oštrice mača ili koplja. Ako se i dogodilo da nisam uhvatio krivce, tome je kriva sudbina koja nije u mojim rukama, a osim toga kriva je i Sinjorija koja mi je oduzela vojnike s kojima bih uspio pobijediti i osloboditi onaj siromašni kraj od robovanja ovim pobunjenicima. Vaša uzvišenost, koja zna kako stoji stvar, neka uzme u zaštitu moju nadasve pravednu stvar i neka ne postupa sa mnom kao oni moji neprijatelji koji bi me zbog takvog mogeg djelovanja htjeli uništiti. Ako me baš i nećete slaviti, a vi me onda čuvajte u starom dostojanstvu. Ne treba više nikakvih riječi! Preporučujem se vašoj uzvišenosti.

U Hvaru, dana 25. rujna 1512.

Ukoliko mislite da je prikladno da priopćite ovo pismo nekome iz Vijeća koji je na mojoj strani, vjerujem da to ne bi bilo nekorisno.

Sebastian Giustinian, vitez,
generalni providur Dalmacije.

239. (19. X 1512.) Bilježim. U ovom gradu bolest je napredovala tako da je umiralo 6 do 8 osoba na dan, a došla je od male braće preko jednog fratra koji je došao iz Hvara okužen, pa su stoga svi fratri zatvoreni a tako isto i samostan San Zan Polo. U Hvaru vlada velika kuga.

345. (20. XI 1512.) Jutros je stigao g. Sebastian Giustinian, providur Dalmacije. Bio je u Vijeću. Podnio je kratak izvještaj, a zatim je umoljen da podnese izvještaj u Vijeću umoljenih.

348. (23. XI 1512.) Zatim je Sebastian Giustinian došavši kao providur Dalmacije stupio na govornicu i podnio vrlo dug izvještaj koji je trajao 3 sata. Rekao je stvari vrlo impertinentne u svoju obranu u vezi s paležom onog sela na Hvaru. Više mu je puta rečeno da skрати svoj izvještaj. Međutim, on je htio da ga podnese u cijelosti. Bio je dosta dosadan. Govorio je toliko da je promukao, a to sve zato da dokaže svoju nedužnost. Pošto je sišao s govornice bio je izbačen iz Dodatka (Vijeća desetorice. Tada je ustao dužd i uzeo ga u obranu rekavši da se radilo o čiru koji je trebalo okrutno iščupati da više ne čini zla. Tako stoji stvar. Treba znati da u ovom gradu ima mnogo hvarskih pučana koji su na stubištu Vijeća vikali protiv njega, a u nedjelju su se smjestili pred vratima Velikog vijeća i galamili protiv rečenog Giustiniana.

372. (27. XI 1512.) Jutros su bili saslušani u Vijeću Hvarani, i to mnogi od pučana koji su došli da se potuže protiv providura Sebastiana Giustiniana. Govorio je neki Matij (Ivanić) u ime pučana, a u ime plemića Toma Griffico, koji je također mnogo govorio protiv pučana. Nije bilo odlučeno ništa. Vijeće je prekinulo zasjedanje.

453. (5. I 1513.) Bilo je sazvano Vijeće desetorice s Dodatkom u vezi sa zatvorenicima. Ovamo su bili upućeni od Sebastiana Giustiniana neki Zadrani pod optužbom da su pobunjenici, pa su bili konfinirani ovdje na . . . godina.⁸

480. (10. I 1513.) U Vijeću umoljenih čitano je pismo hvarskog kneza Vincenza Donada koji piše kako su trojica vojnika nekadašnjeg providura Jeronima Contarinija pošla u potjeru za lađom jednog Hvaranina te ovoga ubila i opljačkala. Neka im se sudi!

552. (18. II 1513.) Mudri su predložili da se protiv osuda bivšeg providura Sebastiana Giustiniana može uputiti priziv općinskim advokatima. Gospodin Luka Trevisan je izašao na govornicu i izjavio da gospodin Sebastian nije bio ovlašten da donosi osude. U vezi s time mudri su se povukli.

SVEZAK XVI

370. (11. VI 1513.) Hvarski knez Vincenzo Donado traži u skladu s pismom Sinjorije da oni koje je dao prognati Sebastian Giustinian budu zaista prognani, jer se oni ne misle pokoravati. Dapače su ovamo opet stigla trojica pučana itd. kako to stoji u pismu.

434. *Na galiji V. Capella pokraj Dubrovnika 17. lipnja 1513.* Piše Santo Barbarigo, koji putuje kao poslanik u Konstantinopol, da je mimoišao Hvar zbog sumnje o kugi.

597. (7. VIII 1513.) Saslušani su bili neki Hvarani koji su došli da se tuže na Sebastiana Giustiniana, koji je bio providur Dalmacije, jer da je osudio 69 Hvarana nepravedno. Oni su dugo govorili, a dužd im je rekao da će izviđjeti stvar.

SVEZAK XVIII

439. (14. VIII 1514.) Iz Splita su stigla dva pisma Bernardina de Riva. Javlja da su u Hvaru 7. kolovoza pučani ubili petero plemića.

---

⁸ Brojka je izostavljena.

440. (16. VIII 1514.) Iz Hvara piše knez Vicenzo Donado o onome što se dogodilo između pučana i plemića.

441. (16. VIII 1514.) Iz Hvara je stiglo pismo Vicenza Malipiera, kaštelana, pisano 8. kolovoza. Piše o svom dolasku i o tome kako se spasio. Kad bi i sam Bog tražio da tamo ostane, on ne bi htio. Potrebno je strpljenje. Stigao je 4. u 14 sati i zatekao čitav grad pod oružjem. Tako je bilo već od prvog dana ovog mjeseca do danas. To je zato što su ovi plemići napadali puk silujući žene i čineći druge stvari, pa puk nije više htio trpjeti takva nasilja te je ustao na oružje. Najprije je bio ranjen jedan pa drugi, a u nedjelju ujutro 6. kolovoza ubili su dva plemića koja su s njim stigla brodom iz Venecije, a jučer u ponedjeljak, 7. kolovoza ušli su u grad i ubili 24 plemića i odveli sve koje su mogli. Tu nije pomogao ni kaštelan koji je došao k njima moleći ih sa suzama u očima da polože oružje. Toliko su bili siti nepravdi od plemića. Ipak nikome ništa nisu oduzeli. Sam kaštelan ne zna što bi radio. Čas je u kaštelu, čas u kneževu sjedištu, čas u lođi, čas ne zna gdje je. Neka mu Bog pomogne da se spasi, makar mu puk pokazuje izričitu naklonost. Bilo je pravo čudo što se spasio, iako se nalazio uvijek između 200 mačeva. Svi ostali su se zatvorili u svojim kućama, a posebno knez Vicenzo Donado, kojemu je zaista prijetila velika opasnost. Zaključuje da su svi iz njegove kuće u teškoj situaciji itd. međutim, on će o svom putu poslati još neka obavještenja.

459. Danas ujutro (22. kolovoza 1513.) stiglo je jedno pismo iz Hvara od kneza Vicenza Donada i jedno od Stefana Loredana, nekoć kaštelana, koji na široko opisuje što se dogodilo. Oni opisuju pravu istinu. U prvom stoji kako treba s razumijevanjem postupati s pučanima. Vidio sam jedno pismo svog pastorka kaštelana Vicenza Malipiera. On piše vrlo opširno.

464. (25. VIII 1514.) Poslije ručka čitala su se u Vijeću umoljenih, koje se nije sastajalo već 15 dana, pisma stigla iz Engleske, Španjolske, Napulja, Francuske, Rima i Hvara...

SVEZAK XIX

35. (12. IX 1514.) Čitana su pisma kojih ću sadržaj donijeti kasnije, stigla iz Udina, Trevisa, Aleksandrije i Hvara.

49. Iz Hvara je stiglo pismo kneza Vicenza Donada od 4. rujna 1514. Tražio je da se ostvari mir između plemića i pučana kojih ima oko 6 000 naoružanih. I svi plemići su bili pod oružjem, jer su sumnjali da im neće biti omogućeno da obave berbu. Napokon isti pučani koji su požalili što su učinili, zakleše se da više neće činiti nikakve neprilike, pa stoga plemići mogu slobodno obaviti berbu na otoku. Međutim, ovi su sumnjičavi. Širi se glas da stiže providur armade s 8 galijskih, a već su stigle tri bastarde, i to Grimanove, Bembova i jedna kandijska. Piše i o smrti kapetana galijskog Sebastiana Bemba itd.

53. (13. IX 1514.) Poslije ručka čitalo se u Vijeću umoljenih pismo iz Padove, Friula i Hvara...

92. Čitano je pismo Vicenza Capella, providura armade, stiglo iz Hvara, pisano 15. rujna. Piše o tome kako je stigao, da se tamo nalazi s 15 galijskih i da je izvršio sve naredbe što mu ih je dalo Vijeće desetorice s Dodatkom.

123. Čitano je pismo Vicenza Capella, providura armade, pisano na Visu 20. rujna. Piše kako je dao potopiti sve barke i druge lađe na Hvaru zato da bi uhvatio neke »bandite«⁹ i ukrotio onaj puk. Moli Vijeće desetorice da mu Sinjorija izda naredbu u vezi s ovim događajima. Veli da se nalazi u Starom Gradu s 9 galiija, jednu da je ostavio u Hvaru, jednu u Visu. Razlog zašto je dao potopiti sve barke je u tome da bi uhvatio sve »bandite« koji su uzrok svega zla, ali kojima je puk naklon. Isto tako piše da su mu došli neki s optužbama protiv kneza Vicenza Donda, i on će kopiju tih optužbi poslati Vijeću. Knez se može smatrati uzrokom svih zala. Poslije ručka sastalo se Vijeće desetorice s Dodatkom u vezi s hvarskim slučajem. Došao je dužd nošen na svojoj nosiljci i ostao tamo sve do dva sata u noći. Mnogo se raspravljalo o hvarskom slučaju, pa je o tome upućeno pismo providuru armade.

Vidio sam tri pisma koja su stigla iz Hvara. U jednom pismu stoji da je providur armade bio u Starom Gradu s 10 galiija, a da su u Hvaru dvije. Providur je poslao u unutrašnjost oko 1 500 ljudi na čelu s Jeronimom da Canal da traže zločince i »bandite« koji su se malo dalje utvrdili na jednom vrlo utvrđenom mjestu. Providur se ne usuđuje poslati svoje ljude na ono mjesto, jer je nepovjerljiv prema tamošnjim seljacima. U Hvaru je uhvatio dva »bandita« koji su se bili sakrili, a na otoku Visu uhvatio je trojicu od kojih je jednoga prokazao vlastiti sin, i to bez ikakve nagrade, što je uistinu strahovita i grozna stvar. No, ipak je bilo tako. Knezu Vicenzu predočene su optužbe koje se iznose protiv njega.

152. Čitano je pismo providura armade Vicenza Capella. Jedno je dano u Hvaru na galiiji 1. listopada. Piše kako je primio naše pismo u vezi s raspredom galiija . . . Kaže da je sredio stvari na Hvaru te da je uhvatio 40 onih pučana i »bandita«. Preostaje još da uhvati samo jednog. Itd.

165. Stiglo je pismo iz Hvara providura Vicenza Capella od 17. listopada. Piše kako je uhvatio one »bandite«, i to one glavne koji su se dizali protiv plemića. Zatim priča da je došao s armadom 16. dana ovog mjeseca u Hvar te dao objesiti 20 njih, desetorici je dao odsjeći ruke ili iskopati oči, međutim, jedan za kojim je raspisana ucjena, otišao je u Krajinu, pa je stoga naredio g. Aleksandru Contariniju, kapetanu galiije, da ga uhvati uz nagradu od 300 dukata.

170. (25. X 1514.) Raspravljalo se o događajima na Hvaru . . .

176. Stiglo je pismo Vicenza Capella od 17. listopada. Piše kako je vršio naredbu u vezi s događajima na Hvaru. Sprema se da otputuje na Krf, pa će po naredbi dati da se raspredme galiije.

180—181. Vidio sam pisma koja su stigla iz Hvara od Vicenza Malipiera, kaštelana pisana 17. listopada. Piše kako je jučer u 16 sati stigao providur armade s pet naoružanih galiija i kako je oko trećeg sata dao objesiti na lantinu 19 Hvarana koji su se pokazali kao zločinci kako prije tako i sada. Također je dao nekima iskopati jedno oko i odsjeći ruku, četvorici je dao iskopati samo jedno oko, a dva druga je prognao iz grada i ovdašnjih mjesta, od kojih je jedan brat Jurja Gominovića koji se sada nalazi u Veneciji kao izaslanik pučana. Ovakva pravda je bila potrebna zbog nevolja ovog otoka. Među obješenima su i dva svećenika. Piše kako bi trebalo objesiti i deset plemića da bi

---

⁹ Tj. osuđene na izgon.

utihnula ova oluja na otoku. Ovi su plemići počeli prijetiti govoreći da oni žele uspostaviti red na otoku. Veli da su stigli plemići koji su bili poslani u Krajinu da bi se dočepali onih koji su tamo bili uhvaćeni. Stanovnicima Krajine su nudili 300 dukata za one pučane koji su tamo uhvaćeni. Međutim je providur poslao dvije galije da ih preuzmu. Ali to se mjesto nalazi pod vlašću Turčina; on ih drži i neće da ih preda.

302—303. *Kratki sadržaj pisma s Krfa od Jeronima Bidellija pisanog 7. studenog 1514. Zakariji Trevisanu.* Piše da se providur armade smjestio u njegovoj kući. Ovaj je bio na Hvaru, kaznio zločince, što je vrlo dobra stvar. Na Hvaru je dao objesiti 20 ljudi, odrezao je ruke i iskopao oči dvanaestorici, a mnoge je dao prognati. Oni na galiji drže jednoga od onih razbojnika. Providur će ga dati objesiti da posluži kao primjer svima . . .

II

Zbirka spisa koji se tiču čudotvornog križića katedralne crkve u Hvaru

U hvarskoj katedralnoj crkvi čuva se od 1510. godine jedan mali drveni križ okovan u srebro posebne izrade zato što se čudesno znojio krvlju i pokazao kapi krvi koje su bile sakupljene u lanene krpice i zatvorene u moćnik isto tako od srebra, a nalazi se iznad velikog mramornog oltara koji je bio podignut ovome u čast. To je stvar dostojna trajne uspomene koja pruža dovoljno razloga da se o tom čudu sazna sve što se tada dogodilo, a ujedno da se sjetimo velike pobune i tužnih događaja koji su tom događaju prethodili i nakon njega slijedili.

Ne može se nijekati da grad Hvar i njegovo stanovništvo nije bilo sastavljeno od dva reda ljudi, tj. od plemića i pučana i da nisu u njemu vladale nesloge i građanska borbe već od davnih vremena. Pučani su težili da sudjeluju u upravi i općinskim poslovima, pa želeći to postići silom uvijek su izazivali krv plemića čas napakosteći im čas ustajući protiv njih, zbog čega je kod jedne i druge strane bila ukorijenjena mržnja. Priča se da je među njima došlo do nekog sporazuma još 1418. godine. Pošto je došlo do mira i međusobnog sporazuma, postaju nam jasni zaključci što su ih proglasili reformatori. Međutim taj sporazum pučani nisu obdržavali, što je u skladu s njihovom željom da podjarne plemiće, pa željni vlasti, uza sve to što su se zakleli da će čvrsto čuvati sve o čemu su se dogovorili, smislili su neke nove proklete odluke, koje su potomci imali još djelotvornije provesti. Među njima je bujala mržnja, neprijateljstvo i svađe u najvećem stupnju, pa se tako priča da su neki mladi plemići oskvrnuli neke pučke žene, kako to spominje i Povijest uzoritog Bemba. Oko 1510. godine ustadoše najžešći od puka potaknuti od meštra Nikole Bevilaque, lučkog admirala, i svećenika Matija Lukanića, katedralskog kanonika. U kući tog Bevilaque i u njegovoj prisutnosti kunući se nad križem što ga je držao u ruci rečeni kanonik, — a to je onaj križ koji se malo kasnije krvlju znojio, o čemu ću još pričati, — skovali su urotu s namjerom da unište sve plemstvo, ali vidjevši takvo čudo bi potresen taj svećenik, koji se prvi zakleo nad križem. Vidjeli su ga kako kao mahnit ide ispod javnog arsenala gdje se prevrtao prema obali i ustima vadio glib iz morske obale. Spomenutu urotu izvršili su u dva navrata. U prvom slučaju neki su bili ranjeni, a neki ubijeni

tako da su oni kojima je to bilo moguće pobjegli iz rodnoga grada i sklonili se u grad Trogir, dok su se drugi zatvorili unutar grada i kaštela i sakrili u palači kneza i kaštelana ostavljajući svoje stvari da ih ugrabe zločinački ustanici koji zavladaše gradom kroz pet godina i koji su naoružavši više od trideset gripa dobrom municijom i artiljerijom krstarili ovim morem. Konačno početkom kolovoza 1514. opsjednuli su siromašan grad i držali ga tako u opsadi sedam dana, a onda su razbivši nasilno vrata i popevši se na zidine ušli u grad i kaštel i nemilosrdno ubili dvadeset plemića koji su ostali tu ležeći. Bijes puka bio je takav da nisu ostavili na miru niti palaču kneza i kaštelana. Dapače, siromašni Toma Paladini koji se bio sakrio u kancelariji iste palače bijaše sašječen na komade i bačen kroz prozor na trg, a nisu mu čak dopustili niti pogrebne obrede. Stanovi ovih nesretnika bijahu barbarski opljačkani i poharani.

Radi većeg dokazivanja ovdje izostavljam svoje izlaganje o ulozu što su je u ovim zlodjelima odigrali oni koji su bili osuđeni na izgon. Isto tako izostavljam dokumente koji se nalaze u Hvaru u javnom arhivu kao i po kućama privatnika i ono što spominje Povijest rečenog Bemba i prelazim na pričanje o čudu.

Pošto je bila skovana urota uz zakletvu nad križem, kako sam već gore pričao, u Hvaru su se zbila čudesa što je izazvalo opće uzbuđenje i strah; zemlja se potresla tri puta, srušilo se pola krova crkve blažene djevice Anuncijate pokraj koje je stanovao kanonik Lukanić, kapelan rečene crkve. U kući Bevilaque (o, Bože!) bilo je primijećeno da iz rečenog raspela curi krv kap po kap ispod trnove krune odozgo niz lice i usta tako da je bio poštropljen i zid na kome je visjelo raspelo u sobi Tome, sina rečenog Bevilaque. Bio je dan sv. Doroteje 6. veljače godine Kristove 1510, oko devetnaestog sata, dan misteriozan, tjeskoban i mračan (bila je srijeda), koji je strašnom i neobičnom kišom prijetio potpunim razaranjem. Jedna mlada građanka, kćerka istog Tome, bila je prva koja je to primijetila upravo u času kad je htjela očistiti i obrisati prašinu i skinuti sa zida raspelo. Ostala je preneražena kada je ugledala krv na svom dlanu. Ona metnu raspelo na plahu koju je upravo bila oprala i izglačala. Zatim ga ponovo podigne vičući i dozivajući majku i starog djeda pošto je opazila da je plaha okrvavljena. Zbog toga svi su bili smeteni, a osobito stari admiral. Zbog mraka pri svjetlu jedne svjetiljke i zapaljene baklje ispitivali su da li je to krv ili se možda radi o otapanju boje drva, jer je to bilo staro raspelo i ponešto zadimljeno. Kada se pojavio prijatelj svećenik Lukanić, koji je odmah bio pozvan da dođe, ostadoše svi iznenađeni i zapanjeni. On je ipak bio sumnjičav misleći da su mu to lukavo podmetnuli, zato metne raspelo pod halju pokrivši ga rupčićem. Raspelo je bilo nešto pocrnjelo od dima, još dok je visjelo na spomenutom zidu. Sa sobom je poveo i one iz obitelji Bevilaque u svoju kuću gdje je dao pozvati zbog navedenog razloga meštra Stjepana Vitaljića, slikara koji kao vještak u svom zvanju nakon pomnjiva ispitivanja posvjedoči da se zaista radi o krvi.

Saznavši to spomenuti kanonik Lukanić odnese ga odmah u katedralu sv. Stjepana uz pratnju mnoštva koje se na tu vijest bilo sakupilo. Stigavši tamo metne ga na veliki oltar i naredi da zvone sva zvona. Na taj glas začas se ispuni crkva domaćim i stranim ljudima. Došao je i gospodin Bernardin Zane, kojemu je već bio istekao rok dužnosti kneza i providura, onako kako se u kući našao, prišao je k oltaru i pregledavajući raspelo vidje ispod trna krune kako kapa krv, zatim poče da je upija pamukom, koji se odmah natopio krvlju,

a onda uze jedan mali rupčić od ondje prisutnog Petra Sagettija iz Brescie, njegova pobočnika, ali se i taj rupčić sav natopio krvlju.

Stigne kanonik Toma Griffico koji je stanovao blizu crkve. Njemu je masa učinila mjesto. On je pomnjivo prègledavao krv koja je kapala, kako je to gore ispriповijedano, dapače je, kako je to izjavio, vidio kako su tri kapi krvi prokapale ispod trna krune i curile niz lice. Osušio ih je rupčićem koji se nalazio na oltaru kod samog raspela. To su opazili svi koji su stajali blizu njega kao što je meštar Cattarin Colombin, Matij pok. Tome Parničića i Zorzi Zamanović.

Nakon toga raspelo je bilo spremljeno u tabernakul, a zatim se pjevala svečana večernjica. Raspelo je bilo postavljeno u škrinjicu u Gospinoj kapeli gdje je bilo zapaljeno mnoštvo svijeća.

Slijedećeg jutra, tj. 7. istog mjeseca bila je održana svečana procesija u kojoj se pod baldakinom nosilo čudotvorno raspelo. To je izazvalo jecanje i plač. Slijedećeg dana vikar i kanonici Matij Lukanić, Toma Griffico i Franjo Gazzari sa svim ostalim kanonicima pozvani od Bevilaque preniješe u katedralu velikom pobožnošću plahću koja je bila pošćropljena čudotvornom krvi. Kanonik Lukanić metne na spomenuti zid, gdje su kapi krvi oblikovale male vjenčiče, male voštane križiče. I to je sa zida bilo preneseno u katedralu.

U nedjelju koja je neposredno slijedila, tj. 10. rečenog mjeseca ponovljena je svečana procesija s raspelom pod baldakinom. Tom je prilikom nagrnulo mnoštvo naroda ne samo iz grada već iz cijelog otoka. Sve je to izmamilo suze stanovnika i potaklo ih na pokorne čine. U znak pokore nosili su konope i omče oko vrata. Za veliko mnoštvo koje nije moglo stati u crkvu služila se misa na trgu gdje se dala obavijest o čudu. Kanonik Lukanić priznavajući otvoreno da je on, začetnik svega zla propovijedao je puku zaklinjući ga da ostavi plemstvo u njegovu položaju i govoreći da će svaka nesreća završiti s njegovim životom. Ovih burnih dana odlazio je do crkve sv. Anuncijate i ostajući tamo iznad vratiju više sati bičevao se i ćupao sebi bradu pred narodom koji se sakupio na ulici. Kome nije bilo to moguće promatrao je to s balkona i krovova kuća. Svi su iskazivali čine kajanja. Budući da ovaj kanonik nije ništa jeo sve ovo vrijeme, poludio je i umro 16. dana mjeseca veljače u subotu.

Osim toga ovih se dana moglo vidjeti jedino kako ljudi čine pokoru u kući, na ulici, na brdima i čak na trgu kajući se javno. Čak su se i djeca gola i bosa bičevala i bježala sve do brda sv. Nikole vičući i zazivajući milosrđe božje bojeći se da bi ovo čudo moglo biti predznak drugog velikog krvoprolića.

Ovo čudotvorno raspelo bijaše ponovo položeno u škrinjicu sa svojim relikvijama u Gospinoj kapeli sve dok se ne odredi mjesto i ne podigne oltar, koji se danas može vidjeti.

Jednu krpicu s kapima čudotvorne krvi koja je bila otkinuta od plahte poklonio je kanonik Lukanić spomenutom Bernardinu Zani. Ovaj se nakon svoje završene službe u Hvaru vratio u Veneciju pa je taj komadić platna predao monsinjoru patrijarhu Antoniju Contariniju s namjerom da je preda crkvi Gospe od čudesa. I sam patrijarh spominje ovo u svom pismu upućenom hvarskom biskupu poprativši to s obavješćenjem kako je o čudu kapanja krvi s raspela saznao od nekih koje je primio u svojoj kuriji, tj. od plemenitog muža Bernardina Zane, prijašnjeg kneza i providura Hvara, kanonika Tome Griffica, Cattarina Colombina, hvarskog plemića, Matija pok. Tome Parničića

i Zorzija Zamanovića, obojice iz Hvara, a to je bilo 13. travnja prve godine nakon čuda, tj. 1511.

Ovaj je dapače zatražio od biskupa više obavještenja o ovom čudu i uz to jedan komadić voštanih križeva o kojima je bila riječ.

Drugi su komadići poklonjeni crkvi sv. Duha u Hvaru gdje su bili spremljeni, a mogu se vidjeti još i danas, dok oni koji su ostali u katedrali okovani u srebrni relikvijar pokazuju još uvijek boju krvi te tako nastavljaju neprestano čudo, kako to pokazuje i samo raspelo koje kroz toliko stoljeća nije dalo povoda da se to pripiše materiji od koje je ono napravljeno, a koje je obloženo srebrom posebne izrade.

Što se tiče onih voštanih križića ne zna se ništa kamo su nestali, ali u onim prilikama može se pretpostaviti da je svatko htio da nekako dođe do te relikvije.

Bio je pokrenut i mali proces od auditora kanonika Tafellisa za vrijeme apostolskog vizitatora monsinjora Valiera 1578. godine u kojem je bila istaknuta bit čuda. Među ispitanim svjedocima bili su i o. Franjo, gvardijan samostana Gospe od milosti, natpop Nikola Gazzari i arhiđakon Vinko Marchiolora, svi staračke dobi. Ovi makar konfuzno, ipak su dovoljno potvrdili čudo, jer su u ono doba imali neko osam a neko devet ili deset godina.

Spomenuti vizitator, pošto je ispitao stvar oko čuda i našao da se na dan 6. veljače slavi blagdan čudotvornog križa s misom i oficijem, iako ne baš vlastitim obredom u katedrali, naredi da se tako nastavi, kako se uostalom do danas prakticira.

Kap čudotvorne krvi koja je bila pala na ruku Bevilaque prema tradiciji čuvala se sve dok se djevojčica nije udala, a o tome su u procesu Valier posvjedočili neki svjedoci, a zatim je iščezla. Ova je već prije bila nagovarana da ostane djevica, a bilo je i onih koji su tražili da joj se na ruku metne srebrni omot u znak poštovanja. U vezi s čudom priča se da je papa Pio III, kad su ga obavijestili o čudu zapanjen izgovorio ove riječi: *Vae tibi, Phara, eris altra Ierusalem!* (Jao tebi, Hvaru, bit ćeš drugi Jeruzalem)¹ Čak se iz jedne javne naredbe iz 1539. godine za vlade kneza Franje Coppa razabire da je istinito ono o čudu križića, jer je tom naredbom zabranio da se, kako su htjeli neki Hvarani, osnuje bratovština sa zastavom čudotvornog križića crkve sv. Stjepana, tj. katedrale, jer već postoji druga pod istim znakom raspela u crkvi blažene djevice Marije od milosti koju drže oci franjevci.

U katedrali se mogu postići neki oprosti koji su bili zatraženi iz Rima za određene dane, a stoje u vezi s čudom krvi. Ovi se oglašuju svake godine u subote mjeseca ožujka, u nedjelju muke, kada se izlaže relikvijar s krpicama koje su poštropljene čudotvornom krvlju, a na dan sv. Doroteje — 6. veljače tj. dana kada se to slavi, obavlja se svečana procesija za vrijeme koje se nosi pod baldakinom rečeno raspelo uz obrede i pontifikalnu misu. Ova se ponavlja u drugu nedjelju po Uskrsu na isti način, ali tako da prigodom jedne i druge sudjeluju svjetovne vlasti čiji članovi nose baldakin.

Još uvijek nakon dva i pol stoljeća otprilike živi trajna uspomena na ovo čudo, a osim toga o njemu postoje zapisi koji prelaze iz pokoljenja na pokoljenje.

---

¹ U vrijeme ovih događaja vladao je Julije II, a ne Pio III koji je vladao od 22. IX do 18. X 1503, dakle nepuni mjesec dana.

Prijepis jedne vrlo stare isprave koja se nalazi kod kontea Petra Radosija

1418. dana 3. mjeseca prosinca. U crkvi sv. Marka u Hvaru gdje se sabralo i sastalo Veliko vijeće plemića grada Hvara, čitav puk i općina. Budući da su od prije određenog vremena nastale svađe u gradu i na otoku Hvaru između plemića, koji sada borave izvan rečenog grada, i drugih njihovih pristaša s jedne strane, te plemića koji borave u gradu, zatim pučana i nekih njihovih pristaša, s druge strane, zbog čega su općina Hvar i otok pretrpjeli vrlo veliku štetu, želeći se vratiti pravom miru i slozi, što donosi procvatu općine, da ne bi nastali još veći neredi, plemeniti i razboriti ljudi gospodin Vidoš Dražica i gospodin Antun Jakovljević zajedno s nekim drugim plemićima koji su bili u rečenom vijeću, u svoje vlastito ime kao i u ime svih drugih svojih pristaša, kojima su se na to obvezali, sklopiše uzajamno, jednodušno i složno vječni mir i sporazum u vezi sa svim i pojedinim nepravdama, ranjavanjima, tučnjavama, pljačkom, nasiljem, neslogom i zlodjelima i bilo kojim ispadima koje je jedna strana nanijela drugoj do današnjeg dana, obećavajući uzajamno u svoje ime i u ime svih gore navedenih svečanom obvezom da neće niti oni niti njihovi nasljednici nijednom prilikom jedna drugu optuživati ili povesti postupak ili uz tako nešto pristati izravno ili neizravno i da će odsada unaprijed sve ovo neokrnjeno obdržavati.

Izostavljeno ostalo.

Slaže se s drugim sličnim primjerkom koji se nalazi kod gore navedene osobe.

Tako je.

Mjesto pečata.

Jakov Boglić, biskupski kancelar.

Prijepis jedne druge stare isprave koja se nalazi kod kontea Petra Radosija.

1421, indikcije 13, dana 24. ožujka. U Hvaru u općinskoj lođi. Mi Nikola Stipković, hvarski kanonik, Vitalis Silvestrov, Nikola de Fumatis i Vidoš Dražica, reformatori izabrani i zaduženi u vezi sa stanjem općine i ljudi grada i otoka Hvara kako od plemića i Velikog vijeća tako i od pučke skupštine Hvara i spomenutog otoka sklopismo sporazum kako stoji u aktima rečene općine:

(Izostavljeno što je nevažno)

Prvo da svaka i pojedina strana rečenog grada i otoka, kako plemići tako i pučani, kako svjetovnjaci tako i klerici i svi bilo kojeg zvanja moraju ostati u istoj časti, položaju, privilegijama, stupnju, slobodnostima i dostojanstvu koje su imali prije rečenih svađa.

Isto tako, da bi se uklonila svaka sumnja, izričito su se složili da se prednja strana kule kaštela rečenog grada do temelja poruši, tj. sve što je bilo podignuto u zadnje vrijeme s južne strane, i da svi koji stanuju u rečenom kaštelu moraju odmah iz njega izaći sa svim svojim stvarima i obiteljima, te se odsada unaprijed nitko ne usudi u nj ući bez kraljeve dozvole pod prijetnjom kazne trajnog izгона. Ovo je bilo izglasano i prihvaćeno ovlaštenjem rečenog vijeća.

Isto tako rečene strane u roku od osam idućih dana moraju dati šest talaca, tj. oni plemići koji su izvan grada i njihovi pristaše tri u izboru ostalih plemića i pučana i drugih njihovih pristaša, i druga tri od rečenih plemića i pučana i drugih njihovih pristaša u izboru rečenih plemića koji borave vani i drugih pristaša.

Ostalo izostavljeno

Isto tako donosimo naredbu i na isti način propisujemo da odsada unaprijed nijedna osoba, bila ona plemić ili pučanin, ne smije ni na koji način u srdžbi ili zlonamjerno spominjati nepravde ili uvrede prije nanesene ili primljene sve do danas, u prvom redu ako se radi o krvi ili smrti ljudi, već je svatko dužan čuvati mir i trajnu slogu i odsada unaprijed živjeti u ljubavi i miru kako dolikuje.

Ostalo izostavljeno.

Isto tako neka svi, kako plemići tako i pučani, kako klerici tako i svjetovnjaci, a Hvarani su, ukoliko to zatražimo mi ili naš veći dio, budu dužni položiti zakletvu i zakletvom osnažiti i potvrditi da će obdržavati i čuvati sve što se sadržava u ovim našim zakonima.

Mjesto pečata. Slaže se s originalom koji se nalazi kod gornje osobe.

Tako je.

Jakov Boglić, biskupski kancelar.

Prijepis uzet iz mletačkog povjesničara kardinala Petra Bemba u knjizi X

Stigle su vijesti sa Hvara, slavenskog otoka, da se zbog drske neobuzdanosti nekih plemića iz plemićkih redova prema ženama pučana puk podigao na oružje te da su bili ubijeni neki plemići, a neki su pobjegli iz grada, što su učinili sami po svojoj volji. Međutim gospodin Jeronim Contarino, zapovjednik armade, koji je s uspjehom pošao onamo, izdajući neke stroge proglose prisilio ih je u početku na slogu. Njemu pripada zasluga da je bio ugušen rat i buna u ovom gradu.

Slaže se s poviješću spomenutog uzoritog pisca.

Mjesto pečata. Jakov Boglić, biskupski kancelar.

Prijepis jednog malog starog procesa teškog za čitanje koji se nalazi kod g. kontea Petra Radosija, a počinje ovako:

Putopis ili izvještaj prejasnog gospodina Ivana Antuna Giustiniana pok. gospodina Marina pok. preslavnog gospodina Sebastiana . . . . providura² iznesen 1550. u opisu Hvara.

Ostalo izostavljeno.

Između ovih plemića i pučana postoji stara i neugasiva mržnja nastala iz želje koju su pučani oduvijek imali da budu ubrojeni i primljeni u broj onih iz Vijeća koji upravljaju općinom i gradom. U vezi s time 1510. godine jedan od pučana pobunivši se podigne pučane i ovi su se zakleli nad jednim raspehlom što ga je u ruci držao neki svećenik tražeći smrt građana. Zbog toga se do-

---

² Tj. Sebastian Giustinian.

godilo veliko čudo dostojno trajne uspomene kada je iz nosnica presvetog raspela potekla živa krv, a onaj svećenik umre zbog toga strašnom i nenadanom smrću. Uza sve to oni urotnici nisu odustali od svoje vrlo zle nakane, pa su u dva navrata ubili mnoge plemiće, i to čak u kući pravde i pred očima kneza.

Izostavljeno.

Mjesto pečata. Slaže se s originalom koji se nalazio kod gore navedene osobe.

Tako je.

Jakov Boglić, biskupski kancelar.

Prijepis uzet iz procesa o čudotvornom križu. Spis se nalazi kod gospode braće Radosija.

1516. 25. ožujka.

Ja svećenik Matej Radovinić krstih Bartola, sina gospodina Petra Šilovića i njegove žene Katarine. Kumovi bijahu gospodin kancelar i gospođa Lukrecija, žena meštra Antuna iz Pulje.

Slijedi istim rukopisom:

Gospodin Antun Gazzari pok. g. Marina čitao je u procesu koji je bio pokrenut u vezi sa smutnjama između plemića i pučana 1510, a koji mu je bio ustupio pok. Berislav Berislavov, da je onaj pučki prvak koji se prvi zakleo nad križem u kući Bevilaque, iz kojeg je potekla krv, otišao u ludilu pod arsenal i tamo se valjao na morskoj obali vadeći ustima morski glib.

Mjesto pečata. Jakov Boglić, kancelar hvarskog biskupa dao je ovo prepisati iz nekog drugog mjerodavnog spisa i usporedivši svoj prijepis našao je da se slaže sa starim spomenutim dokumentom koji se nalazi kod braće Radosi.

Tako je.

Jakov Boglić, gorenavedeni kancelar.

Prijepis. Predano u Hvaru dana 15. rujna 1514. s pismom uzvišenog gospodina kneza trogirskog.

Uzvišeni i prejasni gospodine! Vidjevši i razumjevši jedno pismo, koje je, kako se veli, bilo poslano u ime nekih hvarskih pučana, mi nesretni plemići koji boravimo u Trogiru odgovaramo i kažemo da se ovdje radi o očitoj izdaji i prijevari, jer rečeni pripremaju zamku protiv nas i hoće nas ponovno dovesti na klaonicu govoreći nam da se moramo sa svojim obiteljima vratiti u Hvar i tamo živjeti u miru i kao dobra braća, a da su oni koji su poginuli u stvari imali zlu sudbinu.

Eto, to je ta njihova vjera i mir. To je pravda koja nastoji zamračiti um. Oholi pobunjenici koji su se obogatili našim blagom imaju hrabrosti uvjeravati slavni mletački senat da su grozni njihovi zločini počinjeni pod ovom izlikom: Ubili smo one koje je zadesila zla sudbina — kao da su oni naši gospodari, i silom bi htjeli da im se potvrde oni njihovi zloglasni zahtjevi koje je

više puta odbilo prejasno Vijeće desetorice, a koje su uvijek izvabili silom i strahom od nekolicine. Zbog velikog siromaštva nisu bili u mogućnosti da ponuše naš imunitet i privilegije, međutim, budući da nismo ni sumnjali da bismo mogli biti ubijeni, rečeni su pobunjenici učinili silom što su htjeli. Nezdovoljni ovom silom, prezrevši naredbe prejasne Vaše sinjorije, mnoge su ubili i ranili i ponovno prvih dana kolovoza držali u opsadi grad punih sedam dana, a zatim razbivši vrata i sišavši niz zidine grada udoše silom u grad; zatim su okrutno sasjekli na komade dvadeset plemića, ne one koje je zadesila zla kob, kako to kažu spomenuti vjerolomni pobunjenici, već sve poštene ljude, koji su bili u časti, sinove vitezova i trgovaca koji su vršili razne službe i koji su uvijek uživali dobar glas i položaj. Takve su, eto, i zasluge pokojnog uglednog gospodina Nikole Paladina, čija su djela na vječnu uspomenu naslikana čak u mletačkoj (duždevoj) palači. Njegov sin Tomaso, pošto se našao zatvoren u kancelariji gospodina kneza, koju je silom otvorio da bi se spasio zajedno s drugim plemićima, bijaše raskomadani i bačen s balkona palače na trg izvan grada uz pogrde, a bili su mu uskraćeni i pogrebni obredi. Eto, to ti je nagrada, nesretni naš Tomaso Paladino, za dobivene rane i vjernu službu tvoga slavnog oca, a što se ne može reći za hvarske pučane. Ovo što je rečeno za tebe vrijedi i za dvadeset plemića koji su poginuli s tobom, koji su svojom krvlju i krvlju svojih roditelja služeći prejasnoj Sinjoriji okrvarili zidine Eubeje, Skadra, Lješa, Modona i mnogih drugih mjesta. Ovi nesretnici nisu sigurni ni u crkva-ma ni na moru ni u luci ni u kaštelu ni u palači kneza i kaštelana. Na sramotu prejasne Sinjorije ovi pobunjenici razbivši ulaz u luku isto tako i razbivši vrata prema kopnu i ušavši u kaštel i kneževu palaču ubiše, kako gore rekosmo, spomenutih dvadeset plemića koje su našli na spomenutim mjestima, a zatim pobraše u vreće sve njihovo blago razbijajući sve po njihovoj kući. Jao! Javni pobunjenici pozivaju se na pravo, a sva prava ih osuđuju zbog javnog nedjela. Zar može biti veće pobune negoli ukloniti straže gospodara i silom razbiti gradska vrata, a zatim pred licem gospodara ubiti njegove najvjernije podanike i one koji su mu najpouzdaniji. Ako ovo ostane nekažnjeno, onda nam više ne trebaju zakoni i naredbe niti ikakav drugi dobar običaj, već neka onda svatko ide za tim da krvlju i oružjem u ruci postigne što mu treba, kao što su to učinili spomenuti pobunjenici, neprijatelji svake vrline i mirna života, koji već pet neprekidnih godina vladaju otocima Hvarom i Visom, i koji razvijenim barjacima i fenjerom na krmi svojih brodova s trubama i bubnjevima s trideset šest gripa dobro naoružanih ljudi s artiljerijom i drugom municijom dođoše prošlih dana u Omiš, koji spada splitskom teritoriju, prijeteci svoj okolici kao da bi oni bili gospodari mora. Dakle, ako se prejasna Sinjorija ne pobrine, neće preostati drugo nego spremati se na bijeg, pa neka se svatko pobrine da se spasi gdje može, jer se ne smije vjerovati njihovu vjerolomstvu, budući da smo već tri puta s njima sklopili mir u vrijeme sretne uspomene gospodina Zuana Novajera i u vrijeme slavnog gospodina Sebastiana, prezaslužnog generalnog providura, pod kojim su se prije spomenuti, koji nisu dostojni ni da se spomenu, zakleli u katedralnoj crkvi pred oltarom da neće nikada obnoviti slično nešto i uzeti u ruke oružje protiv plemića. Na našu nesreću mi smo uvijek bili napadani i ubijani u miru i ubojstvo naših plemića jest naš nesretni dokument i primjer da se više ne pouzdavamo u neki mir s njima. Strogo im se ne smije dopustiti da se grle s pravdom preko vaše prejasne Sinjorije u koju smo mi položili svoju nadu i kojoj protestiramo u

ime živog Boga da vrši pravdu, ako pak ne, mi ćemo se smatrati obaveznim polagati račun samo neizrecivom sucu vječnom Bogu u Jozafatskoj dolini, jer ne želimo kao siromašni i tužni ostaci plemstva tražiti druge branitelje niti živjeti pod drugom vlašću, već samo pod sretnom mletačkom sjenom, pod kojom smo se rodili i živjeli mi i naši roditelji i pod kojom želimo završiti svoj život. Što se tiče berbe koju su uglavnom oni već dovršili i prigrabili sebi, mi velimo da nema na svijetu osobe tako lude koja bi svojevolarno izgubila svoje, a naročito mi siromasi koji nemamo drugog bogatstva osim ovo malo bijedne i siromašne berbe, bez čega bismo bili kao tijelo bez duše. Kad se ne bi radilo o novoj drskosti i okrutnosti i najgorem teroru, mi bismo učinili sve da uберemo ono o čemu je riječ, da bismo mogli uzdržati svoje bijedne obitelji. Ali, jer stvari stoje tako kako smo rekli, mi se to ne usuđujemo učiniti, a niti ne možemo naći osobe koje bi nam u tome htjele pomoći, iako smo sigurni da sve ove prijedloge daju prikrivajući se time i ispričavajući se videći da će im ovaj lukavi zahtjev dati pravo da rade kao da oni imaju pravo. To čine s ovakvom pretpostavkom: ako im se kaže što smo tražili, neće se usuditi ni oni niti njihovi predstavnici doći iz straha, jer će im biti stalno pred očima slika tolikih koje smo ubili. Oni lukavo misle: mi ćemo uživati i rasipati njihova dobra kao što smo učinili prošlih godina! Ali pomoću Božjom i mletačkom pravdom, koju zazivljemo, neće im pomoći ova varka, jer ovim pismom mi zahtijevamo, zaklinjemo i pismeno i živim glasom tražimo ne samo to da budu obavezni nadoknaditi štetu, jer su oni njezin uzrok, nego i to da oni trebaju obaviti berbu, ali sa svim svojim dužnostima i našim pravima, bez svakog uskraćivanja, kao što je to bio običaj, da bismo tako imali sav prihod od berbe kao što smo ga i inače imali. Ako nam je dostave, neće više biti govora o nadoknadi štete. Stoga, uzvišeni kneže, budući da ne želimo da svojevolarno izložimo svoje osobe na klaonicu i budući da ne možemo poslati svoje zastupnike, jer se radi o hinjenom obećanju, neka im se tako odgovori i postave zahtjevi.

Što se tiče jamstva koje nam daju za jednu godinu, nama ono ne treba, jer se nije nikada čulo da se jamstvo daje za ljudski život, a osobito kada se radi o jancima koji su poglavice i vođe puka, djelomice ubojice a djelomice lašci koji su se obogatili našim dobrima i koji na ovaj način žele da nas pomoću ovih odvratnih sredstava vrata našoj domovini, pa da nas onda konačno pobiju, kao što je to gore rečeno.

1514. posljednjeg dana kolovoza.

Mjesto pečata. Jakov Letis, pomoćnik hvarske kancelarije učinio je i pečatio ovaj prijepis.

Mjesto pečata. Ja Jakov Sibischini . . .³ svjedočim da sam iz originala koji postoji kod g. Franje Gazzarija dao učiniti ovaj prijepis prema pouzdanom primjerku, koji sam i pečatio.

Jakov Boglić, kancelar hvarske kurije iz autentičnog pouzdanog dokumenta koji se nalazi kod g. Nikole Calafatija, svećenika iz zбора ove katedrale, dao je učiniti ovaj prijepis koji je usporedio s originalom i našao da se s njim slaže.

³ Uz ime Giacomo Sibischini stoji »di V. A. N. P.« Značenje ovih sigla nije mi jasno. Međutim moglo bi se razriješiti: *di Veneta autorità nodaro pubblico* (mletačkim ovlaštenjem javni bilježnik).

Mnogopoštovani oče u Kristu i gospodine kome dugujemo svaku čast

Nakon dužnih preporuka u vezi s provjerom slučaja čudotvorne krvi gospodina našega Isusa Krista koja je potekla s nekog starog raspela koje se nalazilo u kući gospodina Nikole Bevilaque, lučkog admirala grada Hvara, u četvrti sv. Marije Anuncijate, a jer nam je gospodin Bernardin Zane, gradski knez, predao nešto malo kapi rečene krvi u malom komadiću platna, koji smo pobožno primili i s poštovanjem držimo, iz žive želje da Vas obavijestimo o tako čudnovatom događaju koji je potekao od Svevišnjeg, smatrali smo da Vašem mnogopoštovanom, vrlo razboritom i vrlo mudrom gospodstvu pišemo ovo pismo i pošaljemo jedan primjerak spomenutih svjedočanstava moleći ga usrdno da se udostoji u vezi s izjavama vjerodostojnih svjedoka i drugim potvrđama primiti obavještenja, pa ako nađe da je ovo istinito i nesumnjivo, neka se udostoji obavijestiti nas svojim pismom. Isto tako usrdno molimo da se udostoji od nas primiti jedan komadić platna obojenog i natopljenog svetom krvlju. Ujedno Vam šaljemo jedan od onih malih voštanih križeva koji su bili postavljeni na onaj zid ovlažen svetom krvlju. Jer ako Vaše mnogopoštovano gospodstvo to učini, a ne sumnjamo da će to učiniti zbog svoje ljubavi prema nama, dokle god bude daha u našim udovima, bit ćemo mu pokorni zbog one krvi i križa koje je od nas primilo na čast i slavu našeg Otkupitelja i nastojat ćemo da se ona dragocjena krv i u ovom gradu Veneciji časti, poštuje i slavi, kako zaslužuje da se od svih časti i slavi. A Vaše mnogopoštovano gospodstvo zbog tog djela neka primi svaku pohvalu od naše prejasne mletačke vlade i čitavog grada Venecije kao i nagradu od samog našeg Otkupitelja. Neka ostane zdravo Vaše mnogopoštovano gospodstvo kojemu se stavljamo na raspolaganje za još veće stvari.

U Veneciji, dana 2. svibnja 1511.

Antun Contareno, patrijarh Venecije.

O naredbi mnogopoštovanog gospodstva monsinjora patrijarha upućenoj meni Bernardinu Zani po kojoj moram iznijeti sve što znam o čudu raspela koje se dogodilo u Hvaru. Obavještavajući vladu o tome izjavljujem da znam ovo:

Dana 6. veljače 1509. M. V.⁴ oko podne nastala je velika tama s kišom i srušio se krov crkve sv. Marije Anuncijate koja je bila u ulici što vodi prema sv. Mariji od milosti. U tom istom času raspelo koje bijaše u kući Nikole Bevilaque, lučkog admirala rečenog mjesta, u sobi Tome, sina rečenog Nikole, a koje je bilo maleno, staro i sasvim pocrnjelo od dima, kada ga je kćerka rečenog Tome htjela očistiti od prašine, počelo je krvariti tako da je nekoliko kapi palo na rečeni rubac, a one se tu nalaze još i sada. Odmah zatim poče ona djevojka dozivati svoju majku i njezina muža da vide tu stvar. Ovi dođoše odmah. Međutim spomenuti Nikola, jer je bio star, nije mogao dobro vidjeti, pa je dao zapaliti jedan svijećnjak i tada razabrao i vidio da curi živa krv. Odmah svi iz kuće počеше vičući moliti milosrđe. On skine sa zida raspelo i metne ga na čistu platu koja je upravo bila izglačana i složena po običaju. Neposredno nakon toga padne nekoliko kapi krvi tako da je probila s jedne na

---

⁴ M. V. znači »more Veneto«. To je način datiranja po mletačkom načinu po kojem godina počinje 1. ožujka. Zato ovdje stoji 1509. godina, iako je u stvari već počela 1510. godina po našem računanju.

drugu stranu. Tada odmah Matij, sin rečenog Nikole, pođe dozvati svećenika Matija Lukanića, kanonika ovog mjesta, i župljane rečene crkve Anuncijate da vide čudo. Stigavši i vidjevši tu stvar ostao je sav zbunjen i prestrašen, ali sumnjajući da nije možda to učinio netko iz kuće ili tko drugi, uze rečeno raspelo s rupčićem koji je tu našao i metne ga pod odjeću i odnese u svoju kuću. S njim je pošao i Bevilaqua. Zatim je odmah dao pozvati slikara meštra Stjepana da se s njim posavjetuje o tome jer je posumnjao da to nije krv. Zaključeno je bilo da se radi o čudotvornoj krvi. Rečeni svećenik Matij odnese zatim raspelo u katedralu i metne ga na veliki oltar. Odasvud počеше pridolaziti ljudi da vide stvar. Čuvši viku pođoh i ja da vidim. Vidjeh kako s krune curi mlaz krvi i kako se spušta preko usta i nosa, a bilo je krvi toliko da sam ostao izvan sebe. Pokraj mene se našao neki Cecilijan koji je došao (u Hvar) sa lađom. I on je kao i ja komadićem pamuka doticao raspelo. Pamuk se odmah natopio krvlju. Pokraj mene je stajao i Petar Tagetti, moj bivši pobočnik. I on je dirao raspelo komadićem pamuka koji se natopio krvlju. Radi provjeravanja uzeo je svoj rupčić i njime dotaknuo jedan ili dva puta raspelo i odmah je natopljen krvlju s obje strane. Tada je raspelo postavljeno tamo gdje se čuva svetotajstvo. Pjevala se večernjica i držali se ostali obredi. Kada je bio dovršen oficij, raspelo je bilo metnuto u jednu škrinjicu u Gospinoj kapeli gdje je bilo zapaljeno mnoštvo svijeća. Ono se i sada tamo nalazi. Slijedećeg je dana bila svečana procesija za vrijeme koje se čuo velik plač, a 8. dana onaj Bevilaqua dao je dozvati po gospodinu vikaru gospodina svećenika Matija Lukanića, gospodina svećenika Tomu Griffica, gospodina svećenika Franju Gazzarija, kanonike rečenog mjesta, i druge kanonike zato da im dade plahću s kapima krvi i drugim relikvijama. Ovi dođoše da to preuzmu s velikom pobožnošću. Isto tako rečeni svećenik Matij bijaše napravio nekakve voštane križiće i postavio ih na zid gdje je stajalo raspelo. Slijedećeg se jutro tamo našlo nekoliko kapi krvi. Ti se mali križići nalaze tamo gdje je stajalo raspelo.

Dana 10. u nedjelju karnevala upriličena je bila svečana procesija za vrijeme koje se vrlo pobožno nosilo raspelo i ostale relikvije. Pjevala se i svečana misa uz manifestacije čudu. Komadić platna s kapima krvi dobio sam i ja Bernardin Zane od g. svećenika Matija Lukanića. To sam uzeo zbog svoje pobožnosti i čvrste odluke da to predam crkvi sv. Marije od čudesa. Upravo na dan 31. ožujka 1511, koji je prošao, taj sam komadić platna predao mnogopoštovanom monsinjoru mletačkom patrijarhu s molbom da se njegova svetost, kojoj se ponizno preporučujem, udostoji učiniti po mojoj nakani.

1511. dana 13. travnja. U Veneciji.

Ja Matij pok. Tome Parničića iz Hvara i ja Zorzi Zamanović iz Hvara po naredbi mnogopoštovanog mletačkog patrijarha kunući se izjavljujemo, nakon što smo razumjeli sadržaj rečenog pisma koje je u našoj prisutnosti pročitao njegov kancelar, da je istinito spomenuto čudo. Jer ja Matij vidio sam vlastitim očima rečeno raspelo u katedralnoj crkvi na velikom oltaru i kako iz nje ga kaplje živa krv, i to s čela iz jednog trna krune s desne strane pa preko nosa i usta. Tko god je pamukom ili rupčićem doticao raspelo, natopili su mu se krvlju. Došlo je mnogo ljudi da vidi čudo. I g. Petar Tagetti, pobočnik go-

re spomenutog Bernardina Zane, bijaše jedan od onih koji su uzeli malo krvi na krpicu, kako sam, koliko mi se čini, to od njega čuo. U vezi s ovim događajem bila je svečana procesija i druge pobožnosti, kako je to gore rečeno. U vezi s drugim stvarima koje su se dogodile u kući rečenog g. Nikole ja nisam bio prisutan osim što sam se našao tamo kada je bio skinut jedan križić s krvlju. Međutim rečeni g. Zorzi reče da je vidio tri druga križića koji su bili na vrhu zida kao vrlo lijep vijenac od čiste krvi i da je na zidu vidio dvije kapi krvi koje je rečeni g. Matij skinuo nožem posluživši se uz to i stolnjakom. I tako sam vidio također na plahti rečene kapi krvi koje su kapale s rečenog raspela.

Isto tako g. Zorzi je posvjedočio da je jedna kap krvi koja se nalazi u ruci mnogopoštovanog monsinjora patrijarha skinuta s one plahte na koju je kapala rečena krv, a koju je rečeni g. Bernardin Zane dobio od g. svećenika Matija Lukanića. A ja Matij čuo sam da je to jedna od onih kapi i da bih posvjedočio istinu, napisah vlastitom rukom ovo pismo kako u svoje ime tako i u ime prisutnog rečenog g. Zorzija, koji je tako naredio, da bude napisano, jer ne zna pisati. Tu bijahu prisutni g. Zuane Francesco da Pozzo i Francesco de Morandi, kanonici rečenog monsinjora mletačkog patrijarha.

Ja Toma Griffico, hvarski kanonik, za potvrdu gore rečenog čuda izjavljujem i svjedočim i vlastitom rukom potvrđujem da je istinito sve ono što su svi u početku o rečenom slučaju iznijeli, i da sam to vlastitim očima vidio i rukama ispitao i prvog dana, tj. 6. veljače kada sam bio u svojoj kući na Hvaru, koja stoji blizu katedralne crkve sv. Stjepana, oko devetog sata čuvši neke glasine o ovom čudu potcrch k crkvi u koju je već bilo doneseno raspelo i držeći ga u rukama vidjeh tri kapi žive krvi kako teku iz trna na kruni preko lica. Ja sam ih sve obrisao i skinuo rupčićem kojim je rečeno raspelo bilo pokriveno. Isto tako vidjeh i vlastitim rukama dotaknuh križeve postavljene na zid koji su bili pošćropljeni istom krvlju. Sve ostalo što je gore ispričano istinito je kao što vidjeh i čuh gotovo od svih naših hvarskih sugrađana i mnogih stranaca koji su se tamo našli. Tako je i neka to bude riječ istine.

Ja Toma vlastitom rukom.⁵

Ja Katarin pok. g. Nikole Colombina, hvarski plemić, nađoh se 6. veljače 1510. u katedralnoj crkvi kada je bilo doneseno raspelo koje je bilo u kući g. Nikole Bevilaque. To je raspelo bilo postavljeno na veliki oltar u katedralnoj crkvi sv. Stjepana da se vidi ovo čudo. Bilo je tu mnoštvo muškaraca i žena. Tamo je došao i g. svećenik Toma Griffico, kanonik rečene crkve. Napravili su mu prolaz da vidi ovo raspelo. Pokraj rečenog raspela bijaše jedan rupčić ili krpa koju je uzeo rečeni g. svećenik Toma i njom dodirivao usta na raspelu i vidjeh kako se čudotvorna krv zadržala na rečenom rupčiću, i sve ostale stvari koje se navode gore. Čuo sam i o kapima krvi koje su krpicama uzete s voštanih križića, i vidio sam te kapi krvi i križiće. Sve ovo je istinito i izjavljeno pod zakletvom i potpisano vlastitom rukom.

Mjesto pečata. Jakov Boglić, kancelar hvarske biskupske kurije, dao je ovo prepisati prema jednom procesu pisanom njemu pouzdanom rukom. Taj je proces pisan starim pismom, a nalazi se kod braće knezova Radosio iz ovog grada. On je ovo usporedio i našao da se s njim slaže od riječi do riječi. Ovog dana 16. veljače 1760.

⁵ Izjava Tome Griffica pisana je latinskim jezikom.

Prijepis. Pričanje Pavla Paladinija

1510. na dan 6. veljače u Hvaru.

Ovdje ću opisati tužan slučaj koji se dogodio u gradu Hvaru počinjući najprije od onog slavnog čuda kada je s raspela potekla krv, i neka sve bude na slavu svemogućeg Boga i slavne djevice Marije.

Prvo. Na dan 6. veljače, a to je bila srijeda, u gradu Hvaru je kišilo i ne samo da je padala neobično obilna kiša, već je zavladao velika tama, a oko 19. sata osjetilo se tri puta da podrhtava zemlja tako da se srušio krov crkve sv. Marije Anuncijate sve do polovice, pokraj koje crkve je stanovao svećenik g. Matij Lukanić, kanonič ove katedrale i kapelan rečene crkve Anuncijate, u kojoj kapeli prema kući rečenog g. svećenika Matija bijahu vrata kroz koja je mogao ući, ali ih je on zazidao. Dakle oko rečenog sata u kući g. Nikole Bevilaque admirala bijaše jedno raspelo koje su držali na zidu, a bilo je sasvim pocrnjelo od dima. U ovaj isti sat čitav lik raspela bio je obliven krvlju koja je curila ispod krune, iz usta, iz nosa. Čim su to saznali oni iz kuće, odmah su naredili da se pozove gore rečeni g. Matij Lukanić, i to zato što su voljeli rečenog svećenika koji je bio s tom kućom blisko povezan prijateljstvom kao i zato što su rečeni svećenik i Toma, sin Bevilaque, bila dva vrlo okrutna bića plemića. Taj Toma umro je i pokopan 6. prosinca prošle godine nesretnom i bijednom smrću pošto je sam sebe ranio vlastitim oružjem. Naime on je bio brodograditelj, bogat i u snazi, nije imao više od četrdeset godina života. Skočivši s jednog stabla što ga je sjekao u Neretvi bacio je najprije sjekiru, a zatim je slučaj htio da mu se ručka sjekire zabila među noge. Bio je doveden ovamo, otekao i umro. Ovaj je bio vođa puka sa željom da se zбриše ime plemića, a rečeni svećenik bijaše tvorac svih planova i puk ga je obožavao. Svi zaključci protiv plemića doneseni su u jednoj od ove dvije kuće. Međutim rečeni Bevilaqua dade pozvati rečenog svećenika i pokaže mu rečeni križ i oni zajedno sa ženama iz kuće i s udovicom rečenog Tome i kćerkom, koliko sam ja to čuo od svećenika, udovice, djevojčice i od Bevilaque, promatrali su na prozoru skinuti križ i svećenik je Bevilaqui rekao: »Može biti da je vrijeme vlažno i da to nije krv, i da se boja namočila zbog vlage.« Djevojčica reče: »Nije to boja, već krv, jer ja sam metnula rečeno raspelo na jednu izglačanu plahtu koju sam upravo bila oprala i čitava se plahta napunila kapima krvi rečenog raspela.« Spomenuti svećenik reče: »Meni izgleda da je to krv. Uza sve to što je slikar vaš prijatelj i, evo, već je jedanaesta godina što s njim ne razgovarate, odnesimo ovo raspelo u moju kuću i ja ću dozvati slikara koji neka odlučno reče da li je krv ili boja.« On uzme križ pod haljinu noseći ga u kuću slikara meštra Stjepana Vitaljića da ga vidi. On reče da ne treba sumnjati da se radi o pravoj krvi, jer to ni u kojem slučaju nije boja. Odmah rečeni svećenik odnese križ u katedralnu crkvu i naredi da zazvone sva zvana. Ja sam se čudio što bi to moglo biti kao i svi iz kuće. Odoh prema bunarima na trgu i vidjeh kako grne mnoštvo sa svih strana, kako muškarci tako i žene. Tamo su došli uzvišeni knez i kneginja onako kako su se našli kod kuće. Crkva sv. Stjepana nije mogla primiti toliki narod. Uzvišeni gospodin Bernardin Zane, kojemu je istekao rok vladanja brisao je krv, kao i neki Petar Tagetti iz Brescie. I brojni su stranci posvjedočili, jer je u luci bilo slučajno vrlo mnogo brodova. Prodavači na trgu napustiše robu ostavivši je na volju

svakome tko hoće. Toliko je čudo utjecalo na domaće i strance da nije bilo čovjeka koji nije očekivao neko veliko zlo, pa su počeli u skupinama činiti tajno i javno toliku pokoru da se ni po čemu nije vidjelo da je doba karnevala, već su se ljudi goli bičevali na trgu i na ovim brdima pokrivši lica. Nije bilo nikoga tko to nije smatrao znakom neke velike propasti i istrebljenja ovog nesretnog otoka. Dječaci od sedam, osam i deset godina bičevahu se goli na ovom trgu i mnogi od njih zaustaviše se s obiljem suza okrećući lice i oči prema nebu bez stida i obzira da će ih vidjeti mnogi plemići i razne druge brojne osobe. Kao da gledaju Gospu majku Kristovu ovi dječaci govorahu: »Zašto si se rasrdio? Što smo ti učinili? Molimo te u svojoj jednostavnosti nemoj se srditi!« Govorili su ove jednostavne riječi misleći da ih nitko ne čuje. Rečeni dječaci odoše u žurbi bičući se sve do sv. Nikole Gornjeg goli i bosu. Ništa drugo se nije radilo za vrijeme čitavog karnevala.

Dana 7. rečenog mjeseca bila je učinjena s križem velika pobožna procesija za vrijeme koje se nosio baldakin. I ja sam bio jedan od onih koji su nosili baldakin, jer sam tada ja vršio sudačku dužnost. Ja sam gledao raspelo i vidio kako ispod krune preko nosa i cijelog lica teče svježa prava krv.

Dana X rečenog mjeseca, koji je bio nedjelja, svi muškarci i žene otoka dođoše u grad. Prisustvovali su misi, koja se nije govorila u crkvi već na trgu, gdje je bilo golemo mnoštvo ljudi. Bila je opet ogromna procesija popraćena suzama i uzdisajima u kojoj su ljudi bili bosu s omčama oko vrata, mnoštvo njih sa svijećama. Spomenuti svećenik Matij usred mnoštva govorio je o čudu jedan sat i više. Ja sam slušao što govori i mogao sam ga dobro čuti, jer sam stao pokraj uzvišenog kneza, budući da sam sudac. Na kraju je rekao: »Puče, ostavi plemiće u njihovu stupnju, ne pokreći protiv njih ništa, pusti ih na miru i prilagodi se svojoj sudbini. Nećete više čuti od mene ni riječi. Zabilježite sve. A vi, plemići, milujte puk i ne miješajte se u crkvene stvari!« Reći ću vam svoj sud. Ne znam da li je veće čudo što je procurila krv ili to što je rekao svećenik Matij Lukanović⁶ propovjedajući da se ne smije napakostiti plemićima, jer u svom životu sa svojim rečenim drugom nije ništa drugo radio nego zlostavljao plemiće. Uza sve to što se on tu nalazio okružen satrapima puka, moglo se ipak pretpostaviti da je odustao od onoga u što je bio uvjeren i što je pomagao cijelog svog života. Rečeni je svećenik svih ovih dana činio vrlo tešku pokoru i nije jeo.

Dana XI, koji je bio ponedjeljak, rečeni svećenik Matij dao je ujutro rano dozvati uzvišenog kneza koji je onamo pošao s uzvišenim kaštelanom i sucima. Mi smo prosudili da on nije zdrav. On se međutim iznad vratiju porušene crkve Anuncijate na jednom kamenom balkonu neprestano udarao i propovjedao. Oko njega bijaše mnoštvo ljudi i svi su se udarali kao i on žestoko se bičući i čupajući bradu da je to bilo upravo začuđujuće. To je trajalo oko tri sata. Krovovi, ulice, prozori, sve je bilo puno žena, muškaraca i djece koji su činili pokoru.

Dana XII svećenik je počeo buncati i nije više htio jesti osim onoga što mu se silom metnulo u usta. Bunčajući govorio je vrlo ružne i sramotne stvari nadijevajući imena osobama koje su mu došle u pohode. Rečeni svećenik onog

---

⁶ Obično se zove Lucan ili Lukanich.

jutra kada smo ga došli posjetiti s uzvišenim rektorima reče: »Neka nitko ne sumnja u zlo, jer ja sam začetnik ove stvari i zato se molim Bogu.« Rekao je istinu.

Dana XVI rečenog mjeseca u subotu rano umre rečeni svećenik Matij Lukanić. Neka mu Bog bude milostiv, jer je govorio istinu da je ova čudnovata stvar začeta i završila u njegovoj glavi. Ima mnogih koji tvrde da su se nad ovim križićem zakleli urotnici, ali o ovom nije dopušteno pisati, pa ću to prešutjeti. Svatko je bio uvjeren da je on bio poštena osoba i da ga je djevica Marija otrgla iz ruku izdajnika. Rečeni križ i zidna stijenka spremljeni su u katedralnoj crkvi, jer se govorilo da je također iz te stijenke curila krv. Uzvišeni naši rektori bijahu uzvišeni knez g. Antonio Lipomano i uzvišeni kaštelan g. Vincenzo Donado.

Mjesto pečata. Jakov Boglić, kancelar hvarske biskupske kurije iz starog njemu vjerodostojnog rukopisa koji je bio pisan tuđom rukom, a koji se nalazi kod velečasnog gospodina Nikole Calafatija, svećenika zbora ove katedrale, dao je učiniti ovaj prijepis i usporedio ga te je našao da se slaže s rečenim dokumentom.

Tako je.

Isti kao gore kancelar dana prvog prosinca godine 1760.

Proces u vezi s krvi koja je na čudnovat način protekla iz raspela koje se čuva u hvarskoj katedrali sv. Stjepana

U nedjelju⁷ . . . veljače 1578. U sakristiji.

Došavši pred velečasnog gospodina Taffela de Taffelis, veronskog kanonika i auditora velečasnog gospodina vizitatora, gospođa Katarina Fasaneo upozorena, nakon polaganja zakletve zapitana odgovori:

U prošli petak, kada pada dan sv. Doroteje, ona nije bila u procesiji, već je prišla k prozoru i vidjela kako prolazi procesija pred njezinom kućom.

Upitana odgovori kako oduvijek pamti da se na dan sv. Doroteje održavala velika procesija.

Upitana odgovori da se ova procesija održava na uspomenu — koja živi u gradu Hvaru — kada je na čudan način protekla krv s raspela.

Upitana je da priča o povijesti kako je došlo do toga da je protekla krv s raspela.

Ona odgovori da mnogi pričaju razne stvari, ali da ona ne zna ništa o tome kako je krv protekla s raspela. Međutim ona je čula kako su se mnogi građani zakleli nad raspelom koje je bilo u kući obitelji Bevilaqua da će pobiti plemstvo Hvara, pa je tom prigodom protekla krv s raspela.

Upitana je od koga je to saznala.

Ona odgovori da je bila malena i da ne zna imena onih od kojih je to čula.

Upitana je: koje je godine protekla krv presvetog raspela?

---

⁷ U tekstu je izostavljen dan.

Odgovori da ne zna, ali vjeruje da je to bilo za vrijeme vladanja, koliko joj se čini, kneza Lipomana.

Upitana je: »Koje je godine bio rektor Lipoman?«

Odgovori da ništa ne zna.

Upitana je o svjedocima koji bi mogli posvjedočiti.

Odgovori da ona ne zna koga bi se moglo ispitivati u vezi s ovim, ali da je imala oko šest godina, da je onog dana kada se dogodilo čudo stajala na prozoru i vidjela kako dolazi procesija iz kuće Bevilaqua i da se govorilo o tome kako je skinut križ. Na druga pitanja odgovorila je da ništa ne zna.

U vezi s osobnim podacima istina je da ima oko 75 godina, da je poslušna crkvi i da je u ostalim stvarima na mjestu.

Spomenutog dana. U sakristiji sv. Marije

Došavši pred spomenutog velečasnog gospodina Tafella Taffelis Franjo, gvardijan samostana sv. Marije u Hvaru reda sv. Franje, nakon upozorenja položi zakletvu.

Upitan odgovori da on nije bio prošlog petka na blagdan sv. Doroteje u procesiji, jer nije mogao hodati, ali da je tamo poslao svoje fratre.

Upitan odgovori da se ova procesija održava u ovaj dan sv. Doroteje na uspomenu kada je protekla krv s raspela.

Upitan da priča kako je došlo do toga da je protekla krv s raspela odgovori da je tada imao devet godina i da se sjeća kako se tada pričalo da je neka djevojčica iz obitelji Bevilaqua nosila posteljinu u sobu prema mjestu gdje je stajalo neko raspelo i da je djevojčica podigla oči prema jednom pauku, ali je prije uzela raspelo, o kojemu je riječ, i stavila ga na bijelo platno, a zatim je skinula pauka zajedno s paučinom i stala čistiti onaj dio sobe. Vrativši se onamo gdje je bilo bijelo platno na kojem se nalazilo raspelo, htjela ga je uzeti da ga postavi na svoje mjesto, ali opazi da su bijele plahte zamazane krvlju. Tada prestrašena počeo vikati i dozivati i na tu viku i dozivanje nagrne mnoštvo ljudi među kojima je bio i svećenik g. Matij Lukanić koji je stanovao u blizini crkve Anuncijate. Stigavši onamo uze raspelo i odnese ga u katedralu sv. Stjepana u pratnji vrlo brojnog naroda i pozove kler i sve ostale redovnike da se održi jedna velika procesija. Ja se ne sjećam da li je istog dana bila održana velika procesija, jer sam ja tada bio dječak od devet godina otprilike. Sjećam se da sam vidio procesiju o kojoj je riječ, da je jedan svećenik nosio raspelo i da su dva druga svećenika nosila kalež držeći ga pod rukama raspela koje je izgledalo upravo kao da će procuriti krvlju.

Upitan odgovori da on nije vidio da iz raspela curi krv, jer se nije mogao zbog mnoštva ljudi približiti, ali je sasvim dobro vidio kako je svećenik u katedralnoj crkvi, pošto je stigla procesija, pokazao neko okrvavljeno platno za koje se govorilo da je okrvareno krvlju spomenutog raspela.

Upitan od koga je saznao da je ta krv procurila u kući obitelji Bevilaqua odgovori da to ne zna.

Upitan odgovorio je: »Može biti da je već oko sedamdeset godina otprilike što je protekla krv, a ja sam tada imao oko devet godina.«

Upitan da li zna ili da li je čuo što je bilo uzrokom da je procurila krv rečenog raspela odgovori da je uzrok bio taj što su se u kući Bevilaqua neki iz

grada i neki iz sela zakleli nad tim raspelom da će svi skupa biti vjerni u borbi protiv plemstva od kojeg su pobili njih devetnaest ovi urotnici.

Upitan koji bi se bolji svjedoci o krvi koja je procurila mogli ispitati odgovori da ne zna tko bi se još mogao ispitati.

Na ostale upite odgovorio je da ništa ne zna.

U vezi s osobnim podacima stoji da ima 77 godina, a što se ostalog tiče sve je u redu.

C

Došavši kao svjedok gospođa Frana Martinova upozorena, kao i oni prije, nakon položene zakletve upitana odgovori da je ona prošlog petka, a bio je to dan sv. Doroteje, bila u procesiji.

Upitana o uzrocima te procesije odgovori da se procesija održava zbog ču- da kada je s raspela procurila krv.

Upitana odgovori: »Ja to znam jer mi je moj otac rekao da je g. Matij Lukanić pod haljinom imao raspelo.«

Upitana da priča kako je došlo do toga da je procurila krv odgovori da je na dan sv. Doroteje, kada se održava procesija, spomenuto raspelo, kako se to priča, procurilo krvlju u kući Bevilaqua, kao što je to čula od svog oca; da je jedna kćerka onog Bevilaque htjela očistiti rukom raspelo koje je bilo prekriveno paučinom i da je tada iz raspela procurila krv, i to iz prsiju na ruku rečene kćerke Bevilaque, a zatim da je krv pala na plahte koje je upravo izglačala i metnula ispod raspela.

Upitana odgovori da je vidjela to okrvareno platno u crkvi sv. Stjepana, a pokazivao ga je neki svećenik.

Upitana je rekla da je vidjela to platno onda kada se dogodilo to čudo i kasnije.

Upitana odgovori da je slijedeće nedjelje bila održana velika procesija u kojoj su bili svećenici iz sela i seljaci s crnim zastavama.

Upitana odgovori: »Tome može biti oko sedamdeset godina što sam to saznala.«

Upitana odgovori: »U procesiji je nosio raspelo svećenik Matij Lukanić.«

Upitana odgovori da je ona vidjela kako krv curi iz glave raspela i iz nosa, kako je svećenik Matij Lukanić stigao pred vrata sv. Marka s raspelom u ruci i kako je sav puk išao bos.

Upitana odgovori: »Ja vam ne znam reći koga bi se još moglo pitati da li je vidio da curi krv iz glave ili nosa raspela.«

Upitana odgovori da je službeni knežev pobočnik, koji se zvao Petar rupčićem pobrisao tu krv.

Upitana odgovori da nije vidjela svećenike koji su sabirali krv u kaleže, barem koliko se sjeća, jer su svi bili prestrašeni.

Upitana odgovori da ne zna uzrok o kojem se tada pričalo zbog kojeg je procurila krv.

Upitana odgovori da ne zna koga bi još trebalo ispitati, tko bi mogao reći istinu o ovom čudu. Na druga pitanja odgovori da ništa ne zna.

U vezi s osobnim podacima veli da ne zna pravo koliko je stara, ali bi mogla imati oko osamdeset godina. Svake godine obavlja crkvene zapovijedi.

D

Došavši velečasni g. Vinko de Dominis (?), hvarski arhiđakon, kao svjedok, upozoren i zaklet, kao i oni prije, odgovori da je on bio u procesiji prošlog petka, a bio je to dan Doroteje, na uspomenu raspela koje je procurilo krvlju.

Upitan odgovori da je čuo od mnogih plemića i građana kao i od jedne gospođe iz obitelji Bevilaque, čijeg se imena ne sjeća.

Upitan odgovori da je bio u Jelsi i da je tamo razgovarao sa kćerkom Bevilaque od koje je čuo da je krv s raspela, o kojemu je riječ, prokapala na dlan ruke iste kćeri Bevilaque.

Upitan odgovori da mu je rečena gospođa pokazala dlan ruke, ali da ondje nije bilo krvi, već jedan znak, i da mu je ona rekla da je krv kapala na izglačane plahte koje je metnula ispod raspela.

Upitan odgovori da se to dogodilo zato što su se građani zakleli svi zajedno protiv plemstva i da su se u vezi s urotom zakleli nad tim raspelom.

Upitan odgovori: »Može biti da je već četrdeset godina što mi je ona ispričala stvari o kojima sam dao izjavu.«

Upitan odgovori: »Može biti već sedamdeset godina što se dogodilo ovo čudo, kako sam čuo, a čini mi se da je godina zapisana iznad balkona kuće mog djeda ovdje u Hvaru.«

Upitan odgovori da bi njegov natpop mogao pričati o ovom događaju i čudu, jer je taj natpop bio rođen u ono vrijeme, kako mu se čini. Na ostala pitanja odgovori da ništa ne zna.

U vezi s osobnim podacima veli da ima šezdeset godina. Što se ostalog tiče sve je u redu.

E

Spomenutog dana u sakristiji katedrale.

Pojavio se velečasni g. Nikola Gazzari, natpop hvarske crkve, pozvan, upozoren i zaklet itd.

Upitan reče: »Prošlog sam petka bio u velikoj procesiji sv. Doroteje.«

Upitan odgovori: »To je bilo u vezi s čudom krvi koja je procurila s raspela i zato se tog dana održava procesija.«

Upitan reče: »Htio bih reći ovo: da je ovo raspelo visjelo u kući nekoga koji se zvao Bevilaqua i da su se tamo sabrali urotnici radi pokolja plemića, — a čuo sam da se to i dogodilo, — i da su se postavljajući ruke na raspelo zakleli da će izvršiti svoju odluku, kao što se i dogodilo. I čuo sam da je postao svjestan tog zlog dogovora neki svećenik Matij Lukanić koji je osam dana nakon čuda očajan pokazao znakove pokajanja udarajući se lancima idući noću od svoje kuće do samostana Gospe, i čuo sam da se nakon čuda srušio krov crkve Anuncijate koja se nalazila uz kuću svećenika Matija.«

Upitan reče da se priča kako je nakon zakletve ovih urotnika i nakon izvršene urote reduša kuće Bevilaqua donijela čisto rublje u sobu i metnula ga na mjesto ispod raspela i da je tada počela kapati krv s raspela na ovo rublje.

Upitan odgovori da je tu stvar čuo od pok. g. Franje Gariboldija i od pok. Nikole Leporina starijeg koji su tvrdili da su vidjeli kako iz prsiju izlazi krv kao i iz trna tog raspela i da su vidjeli kako iz usta raspela izlazi dah i izgledalo je po svemu kao da je od mesa.

Upitan odgovori da je jedna kap krvi s tog raspela pala na dlan kćeri Bevilaque, ali da se ne sjeća njezina imena, i da se poslije nije mogla vodom oprati sve dok se nije udala.

Upitan odgovori: »To sam čuo od spomenutog Leporina i Gariboldija i mnogih drugih, i to svi pričaju.«

Upitan odgovori: »Ovo su čudo vidjeli njih desetak, kako sam čuo, ukoliko je to istina.«

Upitan odgovori: »Bila je održana procesija i u njoj je nosio raspelo u crkvu sv. Marka velečasni svećenik Nikola Angeli, tadašnji natpop. Čuo sam od Gariboldija da je iz prsiju raspela kapala krv i da je taj natpop držao rupčić na grudima raspela i da je sam Gariboldi vidio kako se rupčić okrvavio i natopio. A okrvavljeno platno nalazi se ovdje u našoj crkvi i može se vidjeti.«

Zapitan odgovori da o istinitosti ovog čuda može dati iskaz Markezina Markiolova. Na ostala pitanja odgovorio je da ništa drugo ne zna reći osim da mu je Gariboldi rekao da nije mogao izaći iz crkve, iako je to pokušao više puta. Želio je doći do jedne kapi krvi za jedan svoj voštani križ koji je metnuo na oltar gdje je bilo raspelo, a zatim je slobodno otišao. Zakleo se da je to svjedočanstvo istinito.

U vezi s osobnim podacima točno je da je u dobi od sedamdeset i dvije godine.

F

Pojavila se kao svjedok Markezina, prije spomenuta, koja se zaklela itd.

Upitana reče da je prošlog petka bila u procesiji na dan sv. Doroteje.

Upitana reče da se ta procesija održava jer je tog dana iz raspela procurila krv.

Upitana odgovori: »Moj mi je otac rekao da je i on bio pozvan na urotu protiv plemića, ali da nije htio sudjelovati.«

Upitana reče da se dogodilo čudo u kojem je kapala krv s raspela u kući Bevilaque. »Dobro znam da je krv procurila iz prsiju. Međutim kada su nosili raspelo u procesiji i kada smo stigli u crkvu sv. Marka, vidjela sam kako krv izlazi i kako je skupljaju pamukom, a čula sam da su je skupljali krpicama.«

Upitana odgovori: »Vidjela sam kako krv iz prsiju pamukom sakuplja onaj svećenik koji se s raspelom nalazio iznad vratiju sv. Marka.«

Upitana reče da ne zna koji je svećenik nosio raspelo niti to koji su svećenici sakupljali krv u kaleže.

Upitana reče da je od mnogih čula, ali ne zna od koga, da je kćerka Bevilaque imala na dlanu jednu kap krvi. Nadodavši reče: »Ja se sjećam da su mi moja majka i moj otac pričali da su vidjeli kćerku Bevilaque s krvlju koja je kapala na njezin dlan.«

Upitana odgovori: »Ja sam imala osam godina i prema tome može biti da sada ima sedamdeset i dvije godine.«

Upitana odgovori da o drugim svjedocima ništa ne zna.
Na druga pitanja odgovorila je da ništa drugo ne zna.
U vezi s osobnim podacima točno je da je u osamdesetoj godini.

G

Spomenutog dana u kući dolje navedene svjedokinje.

Došavši kao svjedok gospođa Jelina Corsarova, opomenuta i zakleta kao svi prije, odgovori da je čula kako je prošlog petka na dan sv. Doroteje bila procesija.

Upitana odgovori da se tog dana drži procesija zbog pobožnosti.

Upitana odgovori da se onog dana u procesiji nosi raspelo.

Upitana reče da nije (?)⁸ vidjela kako iz raspela kaplje krv, ali je čula da iz tog raspela kaplje krv. To je čula i od puka.

Upitana reče: »Ja ništa ne znam o kapanju krvi iz onog raspela kao ni o procesiji, jer ja nisam bila u ovom gradu. Ja sam strankinja.«

Na ostala pitanja odgovori da ništa ne zna.

U vezi s osobnim podacima istinito je da je u devedesetoj godini.

Mjesto pečata.

Jakov Boglić, kancelar hvarske biskupske kurije iz dokumenata koji se čuvaju u arhivu ove katedrale, a koji su pisani njemu vjerodostojnom rukom, učinio je ovaj prijepis, usporedio i našao da se u svemu slaže s originalom.

Tako je.

Isti kancelar kao gore ovog predzadnjeg dana prosinca 1760.

III

Zapisi o pučkom ustanku na Hvaru u »Dnevnici« Marcantonija Michiela 1512. Mjeseca studenog

Sebastijan Justinijan bijaše već 13 mjeseci generalni providur Istre i Dalmacije. Tamo je bio poslan da okonča svađe koje su nastale u Dalmaciji između plemića i pučana. Pošto je stigao u Istru, bio je zadržan zbog neprijatelja kod Mugie. Nakon osam mjeseci otišao je u Krk radi rješavanja procesa protiv providura Francesca Michiela, da bi zatim otputovao u Zadar. U Zadru je stišao svađu koja je nastala malo prije njegova dolaska između plemića i pučana. Slično je bilo u Splitu, Šibeniku i na Hvaru, gdje je imao veće poteškoće zato što su pučani ne samo protjerali plemiće, ubili ih i njihove žene osramotili, već i zato što su također prigrabili njihovu vlast u vijeću i na sudu, pa je bilo potrebno da se u nekim mjestima otoka posluži radije oružjem negoli savjetom. Zbog tih potreba rečeni je providur uzeo sa sobom jednog vojnog zapovjednika sa stotinu pješaka i dvije galije. Sve njegovo nastojanje išlo je za tim da uhvati poglavice bune, pa pošto ih je uhvatio, poslao ih je u Veneciju, a plemiće je vratio svojim kućama osim onih koji su bili otvoreni potpaljivači nere-

---

⁸ U tekstu očito omaškom stoji »che ha visto« mjesto »che non ha visto«. To se vidi iz teksta koji slijedi.

da. Sve u svemu on je umirio ovu zemlju, a bio bi učinio mnogo više da nije u Veneciji bilo onih koji su zbog zlobe i nenavidnosti prekinuli taj tako dobar i ispravan pothvat.¹

1514. 27. listopada.

S mora je stigla vijest da je providur armade dao objesiti na Hvaru, gdje je bilo mnogo galiija, 22 Hvaranina začetnika i poglavica bune koji su sasjekli na komade mnogo plemića. Jednima je dao odsjeći ruke i iskopati oči, druge je izagnao, dok je neke oslobodio, pa se može nadati da je otok sada očišćen. Budući da su neki pobjegli na kopno, Turci, ka kojima su ovi prebjegli, pisali su da bi mu ih predali kada bi im platio ucjenu. Stoga je providur naredio da im se plati ucjena od 300 dukata, da bi mogao s njima učiniti ono što pravda zahtijeva. Rečeni je providur naredio da im se kaže da će se to učiniti na određenom mjestu.²

S u m m a r y

MAIN SOURCES RELATING TO THE COMMONERS' REVOLT IN HVAR

Stipišić present the Croatian translations of the three main sources containing data on the commoners' revolt in Hvar. The first source is the Diary of Marin Sanud Jr. The author quotes only the part referring to the revolt.

The second source is the document which gives an account of the miracle of the crucifix in Hvar which allegedly happened immediately before the revolt. The document, written in Italian, is held at the University Library in Zagreb.

In the introduction the author gives the basic information on the documents.

---

¹ Tekst donosi Š. Ljubić u *Commissiones et relationes Venetae* I, str. 132, Zagreb 1876.

² O. c. str. 140.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

10

ZAGREB

1977

UREDNIČKI ODBOR

Ljubo BOBAN, Ljubiša DOKLESTIĆ, Josip ADAMČEK, Hrvoje MATKOVIĆ

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

JOSIP ADAMČEK

UREDNIK

NIKŠA STANČIĆ

Radovi 10

Izdavač

**Sveučilište u Zagrebu
Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest
Zagreb, Krčka 1.**

Za izdavača

dr Josip Adamček

Prijevod

dr Vera Andrassy (engleski)

dr Blanka Jakić (njemački)

Nada Cekić (ruski)

dr Vlasta Vince (slovenski)

Lektor i korektor

Branko Erdeljac

